

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Kampen om arbetslinjen

En diskursanalys av begreppets framställning och politiska innebörder under valåret 2010 i tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet

Författare: Carl Aldebert
David Jonsson
Handledare: Peter Hultgren
Examinator: Ulf Drugge
Termin: VT 2012
Kurskod: 2SA300

Abstract

Author: Carl Aldebert & David Jonsson

Title: The struggle of the work-first principle – A discourse analysis of how the concept's contemporary definition and policy implications was presented in the election year 2010 in the newspapers Aftonbladet and Svenska Dagbladet [Translated title]

Supervisor: Peter Hultgren

Assessor: Ulf Drugge

The concept of the work-first principle (arbetslinjen) might be considered old, but still serves as the main principle as well as an instrument in the Swedish labour market and social policy today. The original idea was that work and willingness to work was to be rewarded, especially due to a common opposition against the passive receipt of grants. The general definition of work, today, is that it is something desirable that should be achieved and that unemployed primarily will be offered training or work rather than grants and subsidies. When the Moderate party re-launched themselves as Sweden's "workers' party of today", in the beginning of the 2000's, the concept was brought back into the spotlight. In the elections of 2006 and 2010, the labour market was widely debated and become a controversial issue, with the concept of the work-first principle playing a major role.

The purpose of this thesis is to analyse and problematize how the concept was presented and explained in the nationwide newspapers Aftonbladet and Svenska Dagbladet during the 2010 elections, this in order to increase the understanding of the concept's contemporary definition and policy implications. This was done by analysing news articles, including articles from the debate and cultural sections, as well as editorials in afore mentioned newspapers, through a discourse analytical approach using the conceptual and analytical tools from both the discourse theory and the critical discourse analysis. The result of this thesis shows that the discourse is not primarily a matter of the work-first principle's existence or nonexistence but rather how it should be defined and what to include. Other main result was that the common definition of the work-first principle and its content, during the election of 2010 (1 January - 19 September), was closely connected to the policy of the, ruling Alliance Government.

Keywords: Work-first principle, work, unemployment, discourse, discourse analysis, The Alliance, the Red-Greens, earned income tax credit, Aftonbladet, Svenska Dagbladet.

Nyckelord: Arbetslinjen, arbete, arbetslöshet diskurs, diskursanalys, Alliansen, det rödgröna samarbetet, jobbskatteavdrag, Aftonbladet, Svenska Dagbladet

Förord

Först och främst vill vi rikta ett tack till Weddig Runqvist som i inledningen av arbetet med denna uppsats gav oss inspiration och goda uppslag för genomförandet av studien. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Peter Hultgren som genom ett stort engagemang, kunskap, humor och goda råd har hjälpt och stöttat oss i arbetet med denna uppsats. Tack även för att handledningen inte bara har innehållit goda råd och kommentarer om uppsatsen, utan även underhållande anekdoter och sidospår som hjälpt till att avdramatisera den på så många sätt allvarstygda och krävande skivrarprocessen.

Vi får även ta tillfället i akt och tacka varandra för ett gott samarbete och för att vi nu vid arbetets slut fortfarande står ut med varandra trots att vi praktiskt taget bott på biblioteket och ägnat mer tid tillsammans än med våra respektive.

Slutligen ett stort tack till familj och vänner som förhoppningsvis finns kvar trots att vi varit väldigt frånvarande och upptagna under arbetet med denna uppsats.

Carl Aldebert & David Jonsson

Kalmar 2012-05-30

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.2 Problemformulering	1
1.3 Bakgrund – Det nya och det gamla arbetarpartiet.....	3
1.4 Syfte och frågeställningar.....	5
2. Tidigare forskning	5
3. Diskursanalys som teori och metod	11
3.1 Diskursteori	14
3.2 Kritisk diskursanalys	16
3.3 Diskursordning och avgränsning av diskurser	18
4. Metodologiska överväganden	19
4.1 Empiriskt material	19
4.2 Avgränsning	19
4.3 Urval.....	20
4.4 Kvalitet och trovärdighet.....	21
4.5 Etisk diskussion.....	21
5. Resultat/Analys	22
5.1 Att tillskansa sig tolkningsföreträde.....	26
5.2 Rättfärdigande av arbetslinjen.....	32
5.3 Bestridande av arbetslinjen	38
6. Slutsats	46
7. Diskussion	51
8. Källförteckning/referenser	55
9. Bilagor.....	61

1. Inledning

Efter att ha enats om att vi ska skriva detta examensarbete tillsammans väcktes frågan med stort F; vad ska vi skriva om? I dessa diskussioner har de eventuella ämnesområdena för uppsatsen varit många men den gemensamma nämnaren har hela tiden varit vårt intresse för *hur* saker och ting framställs, både inom mediala och politiska sammanhang, och hur detta i sin tur påverkar vår uppfattning om hur saker och ting *är*. Under en föreläsning kring källkritik och historiska dokument väcktes frågan om det på många sätt aktuella och debatterade begreppet *arbetslinjen* och om dess innebörd kan förstås utan dess historiska kontext. Arbetslinjen definieras av Nationalencyklopedin som ”en huvudprincip i svensk arbetsmarknads- och socialpolitik som innebär att man i första hand ska erbjuda arbete eller utbildning istället för understöd eller bidrag till dem som blivit arbetslösa” (NE, 2012). Föreläsaren problematiserade arbetslinjen genom att ställa frågan om hur dagens innebörd, definition och betydelse står sig och går att relatera till en historisk kontext. Det var denna händelse som initialt väckte vårt intresse för begreppet, dess innebörd och framförallt, hur det framställs idag.

1.2 Problemformulering

Mycket av den forskning som gjorts kring begreppet arbetslinjen är av historisk karaktär och behandlar i huvudsak begreppets framväxt och utveckling genom 1900-talets Sverige. Det finns dock även forskning som lägger större vikt vid att studera 1900-talets senare hälft med fokus på 1990-talets ekonomiska kris och dess konsekvenser för arbetsmarknads- och socialpolitiken, arbetslinjen samt ersättningssystemen i Sverige. Arbetslinjen är en såväl dagsaktuell som gammal princip och ett socialpolitiskt redskap som utifrån sitt ursprung syftat till att premiera arbetsvilja och arbetsförmåga, något som idag benämns som en ’aktiv arbetsmarknadspolitik’ (Eriksson, 2004:17–18). En intressant aspekt är att begreppets betydelse under sin historia inte varit statiskt utan ständigt föränderlig och har under olika epoker präglats av skilda politiska, ideologiska och ekonomiska perspektiv som har fyllt och laddat arbetslinjen med olika innehåll, något som i sin tur har styrt hur arbetslinjen har tillämpats i samhället. Den stora skillnaden går att finna gällande synen på ansvarsfördelning mellan den enskilda individen och staten för medborgarnas försörjning samt rätten till arbete kontra skyldigheten att arbeta (Junestav, 2004:241; Petersson, 2009:87). Begreppets föränderlighet har medfört en otydlig politisk debatt där ”olika aktörer kan mena nästan motsatta saker när de påstår att de vill hävda arbetslinjen” (Samtal om socialförsäkringar Nr 4,

2004:63). Mot denna bakgrund fördjupades vårt intresse för arbetslinjen och att studera och analysera hur begreppet debatteras och framställs i en samtida kontext.

En diskussion som väcks ur detta är hur arbetslinjens föränderlighet, de skilda politiska och ideologiska perspektiv som präglat begreppet samt de olika synsätten på ansvarsförhållandet mellan samhälle och individ har påverkat det sociala arbetet och dess organisering. Framförallt aktualiseras frågor om hur dagens definitioner av arbetslinjen och dess politiska innebörder påverkar det sociala arbetet, dess praktik samt den enskilda socialarbetaren idag. Vår arbetshypotes har varit att den aktuella tidpunktens dominerande föreställningar av arbetslinjen och dess innebörd konstrueras i det rådande samhället, de bakomliggande politiska och ideologiska tankarna bör i stor utsträckning vara förankrade hos gemene man och förutsätter ett brett samhälleligt konsensus om vad som är norm och vad som är avvikande. Den arbetsmarknadspolitik, syn på ansvarsförhållande mellan stat och individ och den människosyn som präglar den aktuella definitionen av arbetslinjen och styr dess operationalisering i samhället uppstår inte ur ett vakuum. Utan vi menar att detta sker i en samhällelig process där begreppet formas i en samtida kontext i relation till de rådande politiska och mediala debatterna, något som också torde påverka och ge konsekvenser för det sociala arbetet och dess praktik.

Exempel på studier som har intresserat sig för hur politiska begrepp har framställts och debatteras i en samtida kontext och som fungerat som inspiration i formandet av denna studie är Fredrika Engbergs (2011) C-uppsats *”Arbetslinjen i det politiska samtalet – en diskursanalys av riksdagsdebatten 2008-2011”* samt Tobias Davidssons (2009) avhandling *”Utanförskapet – En diskursanalys av begreppet utanförskap”*. Båda dessa studier fokuserar på hur respektive begrepp framställs och debatteras på den politiska arenan och närmare bestämt den riksdagspolitiska debatten. Vi har däremot för avsikt att studera arbetslinjens framställning och debatt på en annan arena, den mediala, närmare bestämt de rikstäckande tidningarnas ledarsidor, debattsidor, kultursidor och nyhetsartiklar. Tidningarna som kommer användas i studien är Aftonbladet och Svenska Dagbladet vilket främst motiveras av att de är rikstäckande och har skilda politiska åskådningar (valet av tidningar redogörs och motiveras utförligare i kapitlet ”metodologiska överväganden”). Vi ämnar precis som Engberg och Davidsson att genomföra en diskursanalys i vår studie. En diskursanalys kan ses som såväl en teoretisk ansats som en textanalytisk metod utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:7, 11-12). Detta gör

vi för att problematisera begreppets framställning och öka förståelsen för begreppets samtida definition och politiska innebörd.

1.3 Bakgrund – Det nya och det gamla arbetarpartiet

Denna bakgrund avser att fylla en klargörande funktion gällande vilka förutsättningar som legat till grund för hur vårt empiriska material har producerats och under vilka premisser som de aktuella politiska aktörerna har agerat. Vi anser att det är av vikt att ge denna korta redogörelse för Moderaternas resa från ett misslyckat val år 2002 till den framgång de upplevde i valet 2006, samt slutet på Socialdemokraternas tolv år långa tid vid regeringsmakten. Detta gör vi för att ge en förståelse för att Moderaternas valframgång och partiets fokus på arbetslinjen och jobben i stort inte var en slumpmässig händelse, utan föregicks av en aktiv strategi från partiets sida (Pihlblad, 2012:226). Arbetslinjen som begrepp och arbetsmarknadspolitiskt redskap har genom denna strategi genomgått något som kan benämnas som en form av renässans som tog sin början när partiet bestämde sig för att ändra riktning för såväl sin politik som marknadsföring av denna efter det misslyckade valet 2002. Efter valsegern 2006 implementerades sedermera Moderaterna och Alliansregeringens jobbpolitik och arbetslinje genom en rad olika reformer i såväl ersättnings- som skattesystemen.

TV4:s politiske reporter Anders Pihlblad (2012) ger i boken *”Ett partis fall och uppgång – Berättelsen om de nya moderaterna”* en beskrivning av Moderaternas utveckling från år 2002 då partiet var slaget i spillror efter ett svidande valresultat, fram till valsegern år 2006 där Moderaterna tillsammans med Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet bildade en Alliansregering. En avgörande faktor för valframgången menar Pihlblad var att jobbfrågan fick stort utrymme och blev mycket debatterad, något som gynnade Moderaterna som hade denna fråga som högsta prioritet. Pihlblad menar vidare att om en lista från Moderaterna där de viktigaste punkterna från valrörelsen 2006 skulle summeras, skulle denna innehålla tre nyckelbegrepp; arbetslinje, jobbskatteavdrag samt utanförskap. Vad dessa tre begrepp har gemensamt är att de alla kopplas till jobbfrågan (Pihlblad, 2012:220–226). Moderaternas nya politiska riktning synliggjordes också i dess politiska program där det gick att utläsa: ”Den enskilt viktigaste uppgiften för en ny regering är att skapa förutsättningar för fler jobb så att fler människor kan gå från bidrag till eget arbete. Arbetslinjen och arbetets värde ska återupprättas” (Pihlblad, 2012:226).

Pihlblad beskriver att nyckeln till valframgången var att Moderaterna tog beslutet att ändra riktning för såväl sin politik som marknadsföring för denna och röra sig mer mot vänstern och det traditionellt röda. Detta beslut utmynnade i det nya epitetet 'Sveriges nya arbetarparti' som användes officiellt första gången vid ett tal av Fredrik Reinfeldt under Moderaternas hundraårsjubileum i oktober 2004, detta epitet kom även att bli namnet och ledorden för den nya riktning som partiet tagit. Ledord som kom att få ett stort genomslag och fick fäste såväl medialt som i den politiska debatten (Pihlblad, 2012:7,129).

Pihlblad menar liksom flera andra utomstående bedömare och personer från egna partiet att Socialdemokraterna och Göran Persson begick en mängd misstag under valrörelsen 2006 som gynnade Moderaterna och hade del i partiets framgång. Bland annat menar Pihlblad att Socialdemokraterna underskattade Alliansens styrka och enighet, det fanns en regeringströtthet efter tolv år som regerande parti och Göran Perssons egentliga vilja att fortsätta leda partiet ifrågasattes. Det huvudsakliga och enskilt viktigaste misstaget menar dock Pihlblad var att Socialdemokraterna misslyckades med jobbfrågan och inte gjorde denna till en högprioriterad fråga, trots att denna tidigare varit en paradgren för just Socialdemokraterna. Kritiken exemplifieras bland annat med att Göran Persson under sitt tal den första maj 2006 uttalade att partiet tvärtom mot vad oppositionen menade hade lyckats att få bukt på arbetslösheten och även hade stöd för detta i statistik, ett uttalade som tolkades som att Persson och partiet förminskade frågans betydelse. Efter valet stormade det kraftigt kring partiet och det var flera högt uppsatta personer nära sammankopplade till partiet som gjorde kritiska uttalanden. Den tidigare LO-basen Stig Malm uttalade att partiet inte visat vad de ville göra åt jobben och arbetslösheten utan denna fråga har istället blivit Fredrik Reinfeldts. Den Socialdemokratiska riksdagsledamoten Urban Ahlin uttryckte att partiet på egen hand föranledde valförlusten i och med att arbetslösheten inte gavs tillräcklig stor vikt (Pihlblad, 2012:218,274–284). När valresultatet skulle analyseras av Socialdemokraterna slog de fast att motståndarna blivit skickligare än de varit under tidigare valrörelser. Frågor gällande sysselsättning och regeringsduglighet vilka tidigare setts som svagheter hos oppositionen var nu istället starka kort hos Moderaterna och Alliansen. Pihlblad menar att Socialdemokraterna överlag hade svårt att hantera 'de nya Moderaterna'. De kunde inte längre med samma styrka och säkerhet hitta punkter att angripa Moderaterna på i och med den nya politiken som mer liknade den egna och de kunde inte heller bestämma sig för på vilket sätt Moderaternas nya retorik och riktning skulle bemötas och hanteras (Pihlblad, 2012:76–277).

Denna bakgrundsredogörelse menar vi är viktig att ge för att kunna få en förståelse för respektive partis handlande samt varför frågan om jobben och arbetslinjen sedan mitten av 2000-talet varit såpass viktig och flitigt diskuterad. Vår tolkning är också att tiden och händelserna inför valet 2006 samt valets slutliga resultat har haft påverkan för hur diskursen om arbetslinjen sett ut under den period som studerats.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att analysera och problematisera hur begreppet arbetslinjen framställts i de rikstäckande tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet under valåret 2010 för att öka förståelsen för begreppets samtida definitioner och politiska innebörder.

De frågeställningar som studien avser att besvara är följande:

- Vilka bilder och definitioner av arbetslinjen förmedlas i tidningarna och av vem/vilka?
- Hur rättfärdigas eller bestrids begreppets politiska innebörder under valåret 2010?
- Vilka grupper pekas ut i diskursen om arbetslinjen?

2. Tidigare forskning

I detta kapitel presenterar vi först Malin Junestavs (2004) avhandling *”Arbetslinjer i svensk socialpolitisk debatt och lagstiftning 1930-2001”* samt hennes rapport från 2001 *”Arbetslinjen i den svenska socialförsäkringsdebatten och lagstiftning 1930-1955”*. Junestav redogör i dessa verk för arbetslinjens idémässiga innebörd under tre perioder mellan 1930-2001 samt vilka konsekvenser dessa innebörder fått för socialpolitiken. Sedan presenteras Lena Erikssons (2004) avhandling *”Arbete till varje pris – arbetslinjen i 1920-talets arbetslöshetspolitik”* där hon beskriver arbetslinjens socialpolitiska tillkomst och implementering. I studien problematiserar hon bland annat 1920-talets implementering av arbetslinjen ur en samhällsekonomisk aspekt. Fortsättningsvis presenteras delar ur redaktörerna Johansson & Hornemann Møllers (2009) antologi *”Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring”*. De kapitel som kommer presenteras ur denna antologi är dels Jan Peterssons (2009) *”Den aktiva arbetsmarknadspolitikens växer fram”*, dels Håkan Johanssons (2009) kapitel *”Den svenska arbetslinjen och EU:s sysselsättningsstrategi”*. Petersson redogör för och diskuterar den aktiva arbetsmarknadspolitikens framväxt med fokus på den finans- och arbetsmarknadspolitiska utvecklingen och hur den i sin tur påverkat synen på arbetslöshet och arbetslinjen. Johansson

redogör för den Europeiska Unionens sysselsättningsstrategi som växte fram under 1990-talets mitt och diskuterar dess påverkan på den svenska arbetsmarknadspolitiken och arbetslinjen. Avslutningsvis presenterar vi Socialförsäkringsutredningens (2004) rapport ”*Samtal om socialförsäkringar Nr 4 – Vad är arbetslinjen?*”. Även om denna rapport presenteras i detta kapitel under rubriken ”Tidigare forskning” så är socialförsäkringsutredningens rapport just en rapport och inget annat. Rapporten fyller dock en exemplifierande funktion i denna genomgång då den diskuterar och tydliggör spänningsfältet och balansen mellan olika perspektiv gällande ansvarsförhållandet mellan stat och individ, rättigheter och skyldigheter och hur detta diskuterades och framställdes under 2000-talets början (i en offentlig rapport).

Malin Junestav (2001;2004) skriver att begreppet arbetslinjen som princip började tillämpas redan under 1800-talets första hälft, denna princip gav uttryck för ett motstånd mot ett passivt erhållande av bidrag utan någon form av motprestation. Principen gav vid denna tid också uttryck för ett moraliserande tankesätt som av överheten kom att definieras; ”den som icke arbetar skall heller icke äta” (Junestav, 2001:19–20). Junestav menar vidare att arbetslinjen som begrepp kom till 1928 då Socialdemokraterna hade påbörjat ett utvecklande av en ny ekonomisk politik som syftade till att frigöra kapital till reservarbeten genom att tillåta ett underskott i statens budget (Junestav, 2004:20). I sin avhandling konstruerar Junestav en tolkningsram i vilken hon knyter arbetslinjen till tre olika typer av arbetslinjeperspektiv som var och en varit dominerande under olika tidpunkter, dessa är *kontroll- och disciplineringsperspektivet (- 1930)*, *självhjälps- och uppfostringsperspektivet (1930-1960)* samt *rättighetsperspektivet (1960 -)*. Kontroll- och disciplineringsperspektivet menar Junestav har tydligt fokus på den enskilde individens ansvar och skyldigheter gällande sin egen försörjning samt mot samhället i stort. Perspektivet innefattar också dels en kategorisering och en indelning av värdigt och ovärdigt fattiga/arbetslösa, dels ett moraliserande tankesätt där erhållande av bidrag utan motprestation ansågs passivisera arbetslösa/fattiga människor (Junestav, 2004:21–22). I perspektivet som präglas av självhjälp och uppfostran (av samhällsmedlemmarna) sker en viss ansvarsförskjutning från individen till samhället vars skyldighet ansågs vara att ”... fostra samhällsmedlemmarna till goda medborgare” och ”... att hjälpa den fattige att bli självförsörjande, i huvudsak genom olika former av medborgarfostran” (Junestav, 2004:23). Rättighetsperspektivet innebär en ytterligare ansvarsförskjutning från individen till staten och inom detta perspektiv framhövdes rätten till arbete för individer som kunde och önskade att arbeta, en rättighet som skulle tillgodoses

genom ett samhälleligt ansvar. Rätten till arbete bör inom detta perspektiv ses som jämförbar och som en del av andra samhälleliga rättigheter som exempelvis god omsorg och ekonomisk trygghet. Arbetslinjen sågs här som en del i statens välfärdspolitik som innefattade en sysselsättningspolitik som skulle ge medborgarna bättre villkor och livschanser genom lönearbete (Junestav, 2004:25–26). Junestav sammanfattar sin avhandling med att konstatera att begreppet arbetslinjen har varit ett centralt begrepp inom den politiska arenan sedan åtminstone 1920-talet. Tiden sedan dess har utmärkts av diskussioner gällande dess egentliga innebörd inom såväl politiken som forskningen. Begreppet har under olika epoker tillämpats på skilda sätt där den stora skillnaden går att finna gällande ansvarsfördelningen mellan den enskilda individen och staten för medborgarnas försörjning genom lönearbete. Den betydelse som arbetslinjen haft och i vilken kontext begreppet diskuterats har också varit betydelsefullt för utvecklingen av det svenska socialförsäkringssystemet (Junestav, 2004:241).

I Lena Erikssons avhandling från 2004 *”Arbete till varje pris – Arbetslinjen i 1920-talets arbetslöshetspolitik”* studerar hon arbetslinjen och dess betydelse som socialpolitisk åtgärd i 1920-talets Sverige. Eriksson (2004) intresserar sig främst för 1920-talets historiskt höga arbetslöshet och ekonomiska kris i relation till arbetslinjens socialpolitiska tillkomst. Hon ställer sig frågande till varför ”den svenska staten, med ambitionen att ha en balanserad statsbudget, under en djup ekonomisk depression tillämpade en så kostsam och administrativt krävande hjälpmetod...” (Eriksson, 2004:16–17). Hon problematiserar detta vidare genom att konstatera att det vid denna tid förespråkades en samhällelig sparsamhet med de allmänna medlen. Senare tids tankar om att genom statliga åtgärder och investeringar försöka stimulera ekonomin, för att på så sätt bryta en negativ trend samt öka den ekonomiska tillväxten hade ännu inte formulerats. Med detta i åtanke anser Eriksson att valet av hjälpmetod är mycket anmärkningsvärd då de arbetslösa som erhöll nödhjälpsarbete genom arbetslinjen kostade samhället nästan tre gånger så mycket som de som erhöll kontant understöd. Detta på grund av att det vid denna tid inte fanns några arbeten att tillgå och en stor del av pengarna gick istället till att ordna, administrera och driva nödhjälpsarbetena (Eriksson, 2004:15–19). Eriksson visar i sin studie att valet av arbetslinjen som socialpolitisk åtgärd inte kunde ha motiverats ur en samhällsekonomisk synvinkel utan att valet hade sin grund i andra förklaringar. Hon menar att det fanns en ambition från staten att kategorisera de arbetslösa och skilja ”de orättmätigt hjälpsökande från de rättmätigt” (Eriksson, 2004:263). Behovsprövning för erhållandet av ekonomisk hjälp skulle ske genom fysiskt arbete för att testa den arbetssökandes arbetsvilja. Arbetslinjen avsåg även vid denna tid att fylla en

normaliserande funktion i samhället som ställde krav på de arbetsföra medborgarna att göra rätt för sig och inte ligga samhället till last (Eriksson, 2004:263–266).

I antologin ”Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring” diskuterar Jan Petersson (2009) med utgångspunkt i 1920-talets Sverige den aktiva arbetsmarknadspolitikens framväxt, vilket också är namnet på kapitlets titel. Petersson gör liksom Junestav (2004) en uppdelning som visar på arbetslinjens och arbetsmarknadspolitikens utveckling och förändring under 1900-talet. Peterssons redogörelse har dock ett större fokus på den finans- och arbetsmarknadspolitiska utvecklingen och hur den i sin tur påverkat synen på arbetslöshet och arbetslinjen. I denna redogörelse gör Petersson en uppdelning mellan 1920-talets marknadliberala hållning, ’Keynesianismens’ intåg under 1930-talet och den aktiva arbetsmarknadspolitikens framväxt från 1950-talet fram till 1970-talets mitt (Petersson, 2009:87). Petersson sammanfattar 1920-talets arbetslöshetsbekämpning som *aktivering genom uppfostran*. Aktiveringen präglades av en marknadliberal hållning där arbetslöshet gjordes synonymt med sysslolöshet och negativt betingade sociala konsekvenser. Under denna tidsperiod utvecklades kontantlinjen (erhållande av bidrag utan krav på motprestation) till en arbetslinje där individuella incitament och löneanpassningsproblem sågs som de huvudsakliga orsakerna till arbetslösheten (Petersson, 2009:87–95). En ny typ av mer interventionistiska tankar växer fram under 1930-talet i och med John Maynard Keynes konjunkturteori, en teori som förenklat kan beskrivas som ”en expansiv finanspolitik som genom att skapa köpkraftstillskott ska öka efterfrågan och vända konjunkturen” (Petersson, 2009:96–97). Denna tidsperiod menar Petersson karaktäriseras av *aktivering genom beredskap*, arbetslösheten sågs nu istället som ett konjunkturproblem och den tidigare omfördelningspolitiken ersattes av en expansionistisk politik. Under perioden sker också en förskjutning från 1920-talets synsätt där orsakerna till och problemen med arbetslösheten individualiserades till att istället lyftas till en samhällsnivå. (Petersson, 2009:95–100). Under efterkrigstiden fram till 1970-talets mitt hade Sverige en sjunkande arbetslöshet som aldrig översteg tre procent. Arbetslösheten var därmed inte det stora problemet utan tvärtom så kännetecknas denna period av att det var det brist på arbetskraft. Under denna tidsperiod befästs arbetslinjen i den svenska arbetsmarknadspolitikerna genom att sysselsättningen ökade och att kvinnorna trädde in på arbetsmarknaden i högre utsträckning än tidigare. Här skedde även en förskjutning mot att de arbetsmarknadspolitiska insatserna gick från att tidigare ha varit generella till att bli mer selektiva. Exempel på denna typ av selektiva insatser var omskolning, rehabilitering och utbildning men även flyttningsbidrag var en sådan typ av

insats som var en del av en rörlighetsbefrämjande politik. En politik som innebar ökade krav på den enskilda individen att söka sig dit arbete fanns, något som också kom att bli en vedertagen samhällsnorm under denna period. Petersson refererar till Furåker (1986) som lyfter fram två ytterligare aspekter inom ramen för den rörlighetsbefrämjande politiken och dess insatser. Furåker benämner dessa i termer av; 'stödköp' och 'friköp' av arbetskraft. Stödköp innebar att samhället gick in och betalade för den arbetskraft som inte kunde säljas på arbetsmarknaden genom exempelvis beredskapsarbeten och skyddad sysselsättning, friköp innebar i detta sammanhang förtidspensionering. Petersson sammanfattar denna period som karakteriserad av *aktivering som arbetsmarknadsrörlighet och personligt ansvarstagande för sin egen person*.

Petersson beskriver vidare att det under 1980- och 1990-talet sker en återgång till en mer individualiserad syn på arbetslöshetens problem, den aktiva arbetsmarknadspolitiken och dess resultat börjar ifrågasättas och får utstå kritik. I analysen av arbetslöshetens problem ersätts strukturella förklaringar av ett tydligare fokus på individens egna val. Petersson menar att detta fokus tydliggörs i "huruvida push-faktorer (utstötning) eller pull-faktorer (attraktion) hävdas som primära förklaringar till varför individer lämnar arbetsmarknaden" (Petersson, 2009:106-107). Detta exemplifierar Petersson i problematiken kring sjukbidrag och förtidspensioneringar, han menar att det skett en förskjutning från att förtidspensionering setts som en följd av arbetsmiljön och arbetslivets villkor till att orsaken går att finna i de generösa trygghetssystemen som har undergrävt individers motiv och drivkrafter till arbete. I relation till detta har det också skett en förskjutning mot att arbetsmarknadspolitiken i högre utsträckning än tidigare präglas av strukturella incitament för att stärka individers drivkraft till arbete och självförsörjning. Incitamenten bygger på en tanke om att det alltid ska 'löna sig att arbeta' och att det ska finnas ett 'respektavstånd' mellan lönearbete och olika typer av bidrag. Genom att sänka ersättningsnivåer och sänka skatter på arbete så menar förespråkarna att drivkrafterna och incitamenten för arbete ska öka (Petersson, 2009:107).

Håkan Johansson (2009) beskriver i samma antologi som ovan i kapitlet "*Den svenska arbetslinjen och EU:s sysselsättningsstrategi*" hur den Europeiska Unionen (EU) sedan 1990-talets mitt drivit en sysselsättningsstrategi vars mål har varit att modernisera och reformera de nationella välfärdssystemen i EU. Sysselsättningsstrategins utgångspunkt har varit att den "europeiska sociala modellen behöver förändras och att medlemsländerna är i behov av att aktivera sina socialpolitiska ersättningsystem för att få fler personer i arbete" (Johansson, 2009:201). Johansson skriver vidare att motiven till denna strategi har varit såväl ekonomiska

som normativa. Avsikten har dels varit att minska utgifterna för välfärdssystemen, dels att tydliggöra kopplingen mellan rättigheter och skyldigheter samt mellan förmåner och motprestationer. Även inom ramen för sysselsättningsstrategin argumenteras det för att det ska finnas tydliga incitament till att det ska löna sig att arbeta och att stanna kvar i arbetslivet (Johansson, 2009:201). Johansson diskuterar vidare vilken påverkan EU:s sysselsättningsstrategi haft på den svenska arbetsmarknadspolitiken och på arbetslinjen. I diskussionen målar han upp en tvetydig bild där Sverige å ena sidan i låg utsträckning påverkats av sysselsättningsstrategin då Sverige har en lång historia av en etablerad aktiv arbetsmarknadspolitik och en arbetslinje. Å andra sidan menar Johansson att det finns tydliga likheter mellan sysselsättningsstrategin och den svenska arbetsmarknadspolitiken och arbetslinjen vilket han menar tyder på en viss påverkan och en viss omsvängning av politiken. Likheterna utgörs bland annat av de gemensamma utgångspunkterna om att det behövs en striktare ersättningspolitik och reformerade skattesystem för att öka incitamenten för arbete samt att individualiserade insatser eftersträvas (Johansson, 2009:219–221).

Johansson skriver vidare att i början på 2000-talet fick dåvarande socialdemokratiska regeringen flera rekommendationer från den Europeiska kommissionen om att reformera skatte- och bidragssystemen genom att bland annat sänka bidragsnivåerna och sänka inkomstskatten för att ”förbättra incitamenten att arbeta” (Johansson, 2009:217). Den socialdemokratiska regeringen ställde sig mycket negativ till dessa rekommendationer och menade att framförallt skattesänkningar och denna typ av incitament stred mot den socialdemokratiska ideologin och de såg ingen anledning att anpassa den nationella politiken utifrån dessa rekommendationer. Även om partiet utåt sett ställde sig negativ till rekommendationerna så menar Johansson att det inom regeringskansliet uppstod en debatt och det rådde delade meningar kring rekommendationerna. Detta utnyttjades av dåvarande oppositionen som använde både rekommendationerna och oenigheten för att sätta press på regeringen. Han konstaterar även att den nuvarande borgerliga regeringens politik i stor utsträckning överensstämmer med dessa rekommendationer (Johansson, 2009:217–218).

Socialförsäkringsutredningen (2004) ”*Samtal om socialförsäkringar Nr 4 – vad är arbetslinjen?*” tillkom utifrån direktivet att ”göra en genomgripande analys av socialförsäkringarna i ett brett perspektiv” (Samtal om socialförsäkringar Nr 4, 2004:5). Utredningen beskrevs som ett första steg i en process som skulle ge underlag för den kommande parlamentariska utredningen gällande en reformerad socialförsäkring. I utredningen diskuteras begreppet arbetslinjen i relation till dess historiska framväxt och

mångtydiga innebörd. Utredningen slår fast att det skett en förskjutning av begreppets innebörd sett ur ett historiskt perspektiv och att arbetslinjen vid olika tidpunkter har fyllts med olika innehåll. Rapporten slår fast att begreppets föränderlighet har medfört en otydlig politisk debatt där ”olika aktörer kan mena nästan motsatta saker när de påstår att de vill hävda arbetslinjen” (Samtal om socialförsäkringar Nr 4, 2004:63). Dock har begreppet under hela sin historia präglats av spänningar i perspektiven gällande ansvarsförhållandet mellan stat och individ och vad gäller rättigheter och skyldigheter. Det som framförallt förändrats över tid är hur balansen mellan dessa olika perspektiv skiftat under olika tidpunkter. En förändring som skett och som ligger i tiden är att arbetslinjens tidigare fokus på arbetslösa har vidgats och omfattas idag även av socialbidragstagare och långtidssjukskrivna (Samtal om socialförsäkringar Nr 4, 2004:63). I utredningen går också att läsa att dessa spänningar mellan olika perspektiv alltid kommer att rymmas inom arbetslinjen och att begreppet även i framtiden kommer att ”innehålla drag av moral och disciplin, självhjälp och principen om rätten till ett bra arbete” (Samtal om socialförsäkringar Nr 4, 2004:66).

Vi skrev i problemformuleringen att forskningen som finns kring begreppet arbetslinjen i huvudsak är av historisk karaktär och behandlar bland annat begreppets ideologiska bakgrund och dess framväxt och utveckling genom 1900-talets Sverige. Utifrån vår forskningsgenomgång gör vi tolkningen att det finns en viss avsaknad av studier och forskning om arbetslinjens innebörd, framställning och debatt i en samtida kontext. Denna studie ämnar därför analysera och problematisera hur arbetslinjen framställts i de rikstäckande tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladets ledarsidor, kultursidor, debattsidor och nyhetsartiklar under valåret 2010, vilket kan ses som en ambition att bidra till ökad förståelse för begreppets samtida definitioner och innebörder

3. Diskursanalys som teori och metod

I detta metodkapitel kommer vi att redogöra för diskursanalys som teori och metod. Kapitlet innehåller således såväl en teoretisk utgångspunkt som ett metodologiskt tillvägagångssätt. Diskursanalysens teoribildning och metodologiska utgångspunkter är nära sammanflätande och utgör tillsammans en teoretisk och metodisk helhet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:10) Med detta i beaktande anser vi det motiverat att i denna studie presentera dessa avsnitt tillsammans. I redogörelsen utgår vi ifrån Winther Jørgensen & Phillips (2000) bok ”*Diskursanalys som teori och metod*” samt Bergström & Boréus (2005) bok ”*Textens mening och makt*” som kommer att vara centrala verk i denna redogörelse. Inledningsvis redogör vi

för diskursanalysen som teori och metod, dess huvuddrag, centrala begrepp och på vilket sätt dessa delar kan sägas utgöra en teoretisk och metodologisk helhet. Därefter följer en presentation av våra val av diskursanalytiska inriktningar där vi till att börja med kommer att presentera diskursteorins grunder och centrala begrepp. Sedan följer en innehållsmässigt liknande presentation av den kritiska diskursanalysen. Dessa båda inriktningar med respektive analysredskap/begrepp kommer sedermera att sammanföras i studiens resultat/analys och därmed användas på ett eklektiskt sätt. Ett eklektiskt förhållningssätt i detta avseende innebär en pragmatisk hållning och flexibilitet i förhållande till studiens syfte och frågeställningar samt olika metodologiska angreppssätt inom ramen för diskursanalys (Bergström & Boréus, 2005:351–352). Avslutningsvis redogör vi för hur studiens avgränsning i diskurser samt diskursordningen kommer att fastställas.

Att finna en klar och entydig definition av diskursanalysen är svårt och skilda forskare och författare ger diskursanalysen olika innebörd och definition. Winther Jørgensen & Phillips (2000) menar dock att diskursanalysen tillhör den kvalitativa forskningen och fastslår att diskursanalysen kan ses som både en teoretisk ansats och textanalytisk metod (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:10,120) De definierar diskursanalys genom att först och främst ge en förklaring av begreppet diskurs, som de menar är ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)”(Winther Jørgensen & Phillips, 2000:7). De menar vidare att ordet diskurs ofta inbegriper en tanke om att språket har blivit strukturerat till olika mönster som människor sedan följer när vi handlar inom olika sociala områden. Diskursanalysen utgör sedan analysen av detta sätt att tala om och förstå världen samt de mönster människor agerar efter. Ett diskursanalytiskt angreppssätt är mer än bara ett verktyg för analys av empirin då den utgör en teoretisk och metodisk helhet med specifika tillhörande premisser. En förutsättning för denna helhet och användande av diskursanalysen är att acceptera de förknippade teoretiska modellerna, metodologiska riktlinjer, särskilda tekniker för språkanalys samt de ontologiska¹ och epistemologiska² premisser som är förknippade med diskursanalysen och som behandlar språket och dess funktion gällande den sociala konstruktionen av världen (Winther Jørgensen & Phillips 2000:7–10). Majoriteten av de diskursanalytiska perspektiven utgår från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Dock är det svårt att ge en klar och entydig bild av socialkonstruktionismen, men det finns fyra

¹ Läran om det varande, ett system av antagande gällande vad som existerar och finns kontra vad som inte existerar och finns (Se t.ex. NE, <http://www.ne.se/lang/ontologi>).

² Epistemologi eller kunskapsteori, läran om kunskap och vetande. Centrala frågor är vad kunskap egentligen är och vad vi kan ha kunskap om (Se t.ex. NE, <http://www.ne.se/lang/kunskapsteori>).

utgångspunkter som kännetecknar dess fält. För det första innebär en socialkonstruktionistisk utgångspunkt en kritisk inställning till säker kunskap, detta då verkligheten inte kan ses som objektiv utan är en konsekvens av våra egna individuella kategorier som i sin tur ger en specifik kunskap och världsbild. För det andra är människor och dess syn på kunskap präglade av dess kultur och historia, därmed är människors världssyn kontingent och kunde ha varit annorlunda beroende på dess historia. För det tredje finns det ett samband mellan sociala processer och kunskap. Den syn på världen vi har och den kunskap vi tror på skapas i social interaktion där det pågår en ständig kamp gällande vad som är sant respektive falskt. För det fjärde är kunskap och sociala handlingar beroende av varandra. När en viss kunskap eller världsbild blir allmänt erkänd och vedertagen blir vissa handlingar otänkbara medan andra blir accepterade och naturliga (Winther Jørgensen & Phillips 2000:11–12).

I studiens syfte går att utläsa att vi i denna studie avser att analysera och problematisera hur begreppet arbetslinjen framställts för att öka förståelsen för begreppets samtida definitioner och politiska innebörder. I arbetet med att tolka och förstå denna framställning kommer socialkonstruktionismen och dess grundpremissor att utgöra den ram varigenom tolkningen kommer att ske. Ett kritiskt förhållningssätt till säker kunskap och ett tydligt fokus på sambandet mellan kunskap och sociala processer samt att de är beroende av och påverkar varandra är av stor vikt i studiet av begreppets mediala och politiska framställning. Då arbetslinjen har en tydlig politisk koppling så är det sannolikt att aktörerna i Aftonbladet respektive Svenska Dagbladet har en politisk agenda som också torde präglade den världsbild och kunskap som förmedlas. I debatten om arbetslinjen pågår också en kamp gällande dess definition och innehåll, det vill säga vad som är sant respektive falskt. Socialkonstruktionismens grundpremissor blir också relevanta i ett vidare perspektiv där kampens eventuella 'vinnare' kommer att påverka och präglade den kunskap och världsbild som gör vissa handlingar otänkbara medan andra blir accepterade och naturliga. Detta kan sättas i relation till den tidigare forskningen om arbetslinjen och dess politiska definitioner och innebörder och hur de har förändrats över tid. Petersson (2009) diskuterar exempelvis att det sedan 1980-talet skett en gradvis förskjutning och en återgång till en mer individualiserad syn på arbetslöshetens problem och strukturella förklaringar har ersatts av ett tydligare fokus på förklaringar kopplade till individens egna handlingar och val (Petersson, 2009:106-107). Sett ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv väcks således frågor om detta synsätt vunnit fäste i den arbetsmarknadspolitiska debatten och på så sätt konstruerats som en allmänt vedertagen sanning och en accepterad världsbild. Ett annat exempel är Junestavs (2004) tankar om att den

betydelse som arbetslinjen haft och i vilken kontext begreppet diskuterats också blir betydelsefullt för utvecklingen av det svenska socialförsäkringssystemet (Junestav, 2004:241). Vilken världsbild som vinner fäste torde således kunna få konsekvenser för exempelvis socialpolitiska reformer i ersättningssystemen. Vissa handlingar kan komma att bli otänkbara, exempelvis att bidrag ges utan krav på motprestation, andra kan komma att bli naturliga och accepterade, exempelvis att ställa höga krav på individens eget ansvar för sin självförsörjning.

I relation till ovan förda diskussion och till studiens syfte blir diskursanalysen central då den kan ”användas för att t.ex. studera debatter, förändringar i synsätt över tid och deras diskursiva förutsättningar” (Bergström & Boréus 2005:357). I en diskursanalys kan man även synliggöra och belysa det gemensamma eller visa på eventuella spänningar och åsiktsskiljaktigheter. Vidare fokuserar diskursanalysen på språket och användandet av språket utifrån ett perspektiv där språket inte anses återge verkligheten på ett tydligt sätt utan medverkar istället till att forma den (Bergström & Boréus 2005:305,357).

3.1 Diskursteori

Diskursteorin utgörs av ett teoribygge skapat av de politiska teoretikerna Ernesto Laclau & Chantal Mouffe och har sin utgångspunkt i deras gemensamma arbete. Diskursteorin utvecklades genom dekonstruktion av andra teoribyggen och ”syftar till en förståelse av det sociala som diskursiv konstruktion, där alla sociala fenomen i princip kan analyseras med diskursanalytiska redskap” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:31).

En diskurs definieras inom diskursteorin som ”en fixering av betydelse inom en bestämd domän” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:33). Winther Jørgensen & Phillips lyfter i kapitlet ”Diskursteori” fram en rad olika begrepp kopplade till Laclau & Mouffe och deras teoribygge, i denna redogörelse ges särskild vikt vid vad de benämner som fyra viktiga begrepp för diskursteorin, dessa begrepp är förutom det redan beskrivna begreppet diskurs; *moment*, *element* och *artikulation*. Till diskurs knyts begreppen *moment* och *element* där moment är de tecken (i detta fall ord) som utgör och fyller en diskurs med dess innehåll. Momenten får sin betydelse genom det sätt de skiljer och förhåller sig till varandra inom en given diskurs. Elementen i sin tur utgörs av de tecken inom en diskurs som inte blivit tydligt fastställda och definierade och därmed kan ses som mångtydiga. Detta gör att elementen inom en diskurs är utsatta för en ständig kamp där olika domäner och aktörer försöker tillskriva dem just sin definition och betydelse. Detta menar författarna gör att diskursbegreppet kan

omdefinieras till att innebära att ”en diskurs försöker göra elementen till moment genom att reducera deras mångtydighet till entydighet” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:34). Begreppet *artikulation* används för att beskriva den process där element sätts i relation till andra element för att på så sätt förändra elementets innebörd och identitet. Till exempel elementet (ordet) ’drog’ i relation till elementet missbrukare ger en helt annan diskurs och betydelse än om drog hade satts i relation till sjukvård. Artikulation blir på så sätt ett begrepp inom diskursteorin som uppmärksammar och fångar både reproduktion och förändring av elements betydelse och identitet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:35,133). Inom diskursteorin finns en uppsjö av olika begrepp som fungerar som redskap för en konkret diskursanalys, dock är det lätt att översköljas av begrepp och underbegrepp och det uppstår lätt begreppsförvirring, i synnerhet då det finns många snarlika begrepp. Därför har vi utöver begreppen som beskrivits ovan valt att avgränsa oss till två (ytterligare) begrepp inom diskursteorin som är relevanta för studiens syfte och frågeställningar. Dessa begrepp är; *flytande signifikant* och *gruppbildning*.

Som ovan nämnt är elementen inom en diskurs de tecken som är mångtydiga och som inte blivit tydligt fastställda och definierade, vilket medför att de inom en given diskurs präglas av de definitioner och betydelser olika domäner och aktörer försöker tillskriva dem. Inom diskursteorin finns begreppet *flytande signifikant* som avser ”de element som i särskilt hög grad är öppna för tillskrivning av olika betydelser...” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:35). Det som skiljer begreppet flytande signifikant från element är (förutom att den i högre grad än element är öppen för olika definitioner) att den är just ’flytande’. Vilket i detta sammanhang betyder att signifikanten rör sig inom flera diskurser då ”en diskurs inte har kunnat fixera dess betydelse entydigt utan att flera diskurser förenas i strävan att erövra den” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 141).

Winther Jørgensen & Phillips menar att begreppet *gruppbildning* ”måste uppfattas som en reducering av möjligheter” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 51), detta tvetydiga citat utgår från diskursteorins syn på att grupper konstitueras genom att begränsa identitetsmöjligheter, vissa identitetsmöjligheter lyfts fram som viktiga och andra negligeras. Detta synsätt kopplat till diskursanalysen innebär att gruppbildningar inom diskurser konstrueras genom en uteslutning av ’den andre’, ’vi’ ställs mot ’dom’ där vi representerar den egna gruppen och dom representerar de man identifierar sig i förhållande till. På så sätt osynliggörs också de eventuella skillnader som kan finnas inom den egna gruppen vilket

medför att alla andra sätt att bilda en grupp ignoreras (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:51–52).

De diskursteoretiska begrepp som presenterats i detta avsnitt utgör tillsammans den helhet varigenom olika begrepp kan användas och förstås. Tre begrepp kommer dock användas mer aktivt och utgöra våra huvudsakliga analysredskap från diskursteorin, dessa är; artikulation, flytande signifikant och gruppbildning.

3.2 Kritisk diskursanalys

Inom den kritiska diskursanalysen anses Norman Fairclough vara en förgrundsfigur. Han definierar begreppet diskurs dels genom att koppla samman språkbruk och social praktik, dels genom diskurs som ”... ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv...”(Winther Jørgensen & Phillips, 2000:72). Med detta menar Fairclough att en viss diskurs kan frånskiljas andra diskurser, exempelvis en genusvetenskaplig diskurs, nationell diskurs, kapitalistisk diskurs etc. Enligt Faircloughs synsätt utgör varje specifikt fall av språkbruk en kommunikativ händelse som innefattar tre dimensioner; ”den är en text (tal, skrift, bild eller en blandning av de språkliga och visuella), den är en diskursiv praktik, som innebär produktion och konsumtion av texter, den är en social praktik” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:74). Med begreppet social praktik menas något förenklat en bredare social verklighet som innefattar individer, institutioner, texter etc. Exempelvis är en student inte bara en del av och influerad av universitetets praktik utan även av en del av andra praktiker, det vill säga den bredare sociala praktiken som både människor och texter är en del av. En skiljelinje mellan inriktningen för den kritiska diskursanalysen och Faircloughs perspektiv gentemot andra diskursanalytiska inriktningar är att detta synsätt i hög grad använder sig av rent lingvistiska redskap vid analys av diskurser. Detta innebär att fokus framförallt ligger på det talade och skrivna språket och hur detta används (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:67–68, 72). Något som vi menar kommer bli tillämpligt i denna studie där den kritiska diskursanalysens analysredskap och begrepp kommer att fylla en viktig funktion i analysen av tidningsartiklarna som utgör vårt empiriska underlag

Precis som i diskursteorin finns även inom den kritiska diskursanalysen en uppsjö av olika begrepp och underbegrepp som fungerar som redskap i en konkret diskursanalys. Även i detta avsnitt har vi valt avgränsa oss till de begrepp som är relevanta för studiens syfte och frågeställningar och i förhållande till det empiriska materialet. Detta urval utgörs av den kritiska diskursanalysens *syntaxanalys* som innebär att man i detalj studerar

meningsbyggnaden och ordvalen i text ur olika perspektiv. Syntaxanalysen är i sin tur uppbyggt av flera underbegrepp varvid vi i huvudsak kommer att använda *transitivitet* och *modalitet* i studien, två begrepp som belyser och klarlägger olika aspekter av meningsbyggandet i texter (Bergström & Boréus 2005:323)

Transitivitet är ett begrepp som syftar till att belysa hur händelser och handlingar förenas eller inte förenas med subjekt och objekt. Transitiviteten utgörs av tre stycken huvudsakliga element: Processer, deltagare och omständigheter. Med processer avses handlingar och händelser, handlingar innebär att ett skeende beror på att någon medvetet utfört något och därmed kontrollerar och ansvarar för detta skeende. Händelser innebär i sin tur att en situation eller ett skeende uppstår utan en medveten handling och därmed kan heller inte denna omständighet kontrolleras av någon. Processer delas även upp i materiella, verbala och mentala. Materiella är fysiska, märkbara och påverkar någon fysiskt, exempelvis att någon slår, sparkar eller faller. Verbala processer formuleras med verb kopplat till tal och uttryck, till exempel 'Sahlin säger' eller 'Reinfeldt konstaterar'. Mentala processer kan exempelvis vara 'Reinfeldt avsåg att genomföra reformer'. Det andra huvudsakliga elementet är deltagare, vilket delas in i agenter samt deltagare som påverkas. Agent är benämningen på någon som handlar medan deltagare som påverkas är benämningen på den som påverkas av handlingen. Det sista elementet är omständigheter vilket utgörs av tid och plats för processen. Att se på transitiviteten i texter är av intresse då detta kan vara till hjälp för att tydliggöra hur processer framställs i texter och hur exempelvis en aktiv handling kan beskrivas som en omedveten händelse eller ett agentskap kan döljas i framställandet av texten. Skillnaden mellan att beskriva en process som händelse eller handling är av stor relevans då en handling innebär att det finns ansvariga deltagare medan så inte är fallet när en process beskrivs som en händelse (Bergström & Boréus 2005:281–283). Ett konkret exempel där detta synliggörs är de påhittade nyhetsrubrikerna 'Tsunamin slog med full kraft mot Thailand' eller 'Den ekonomiska krisen går som en våg genom Europa'. Båda dessa rubriker är utformade som händelser, dock är det endast den förstnämnda som de facto är en händelse utan någon agent som aktivt handlat. Den andra rubriken är utformad som en oförklarlig händelse likt ett naturfenomen men i själva verket finns det förklarliga mekanismer och såväl ansvariga ekonomer och politiker som kan sägas påverka denna process

Begreppet *modalitet* kan sägas utgöra ett mått av hur pass instämmande och bestämd en talare eller skribent är till ett visst påstående. Uttalandet 'arbetslösa är lata' är ett yttrande som har en hög grad av modalitet medan utsagan 'det kan vara så att arbetslösa är lata' har låg

modalitet. Dessa två skilda sätt att uttrycka sig på ger i sin tur olika påverkan för hur en mottagare av dessa påståenden ställer sig till detta och hur det formar dennes kunskap och verklighetsuppfattning. Särskilt stor påverkan och hög modalitet kan dessa uttalanden ha om de kommer från en högt uppsatt person i samhället eller av någon typ av 'expert'. (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 87-89).

Precis som i föregående avsnitt kommer den kritiska diskursanalysens termer och begrepp tillsammans utgöra den helhet varigenom olika begrepp kan användas och förstås. De begrepp från den kritiska diskursanalysen som kommer användas aktivt och utgöra våra huvudsakliga analysredskap är syntaxanalysens begrepp, transitivitet och modalitet.

3.3 Diskursordning och avgränsning av diskurser

Diskursen om begreppet arbetslinjen, dess framställning och debatt, är en diskurs som i sin tur innehåller andra nära sammankopplade diskurser. När flera diskurser är nära sammankopplade menar Winther Jørgensen & Phillips att de "konkurrerar i samma rum" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:134). Författarna menar vidare att i detta uppstår ett behov av ett begrepp som kan omfatta de sammankopplade diskurserna och refererar till det kritiska diskursanalytiska begreppet *diskursordning*, ett begrepp som definieras som en "komplex och motsägelsefull konfiguration av diskurser inom samma sociala område eller institution" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:134). Att införa en diskursordning innebär också att göra en avgränsning av diskurser, detta menar författarna måste göras strategiskt i förhållande till studiens övergripande syfte, i detta fall att analysera och problematisera hur begreppet arbetslinjen framställts. De föreslår vidare att man ska se diskurs som ett analytiskt begrepp, "alltså en storhet som man som forskare lägger över verkligheten på för att skapa en ram för sin undersökning" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:137). Detta innebär inte att man kan benämna vad som helst som en diskurs utan att de avgränsningar som görs måste vara rimliga i förhållande till den sekundära litteraturen och det insamlade materialet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:137). Begreppet diskursordning kommer att användas och införas i inledningen av kapitlet "Resultat/analys" för att kunna sammanfoga de olika diskurserna där begreppet arbetslinjen ingår. I samma avsnitt kommer vi även utifrån vårt syfte, våra frågeställningar och det empiriska materialet att presentera och motivera vår avgränsning av diskurser.

4. Metodologiska överväganden

I detta kapitel presenter och redogör vi inledningsvis för vilka källor som utgör studiens empiriska material. Sedan följer våra avgränsningar vårt urvalsförfarande och en motivering av de urval vi gjort. Därefter följer ett avsnitt där vi för en diskussion gällande studiens kvalitet och trovärdighet. Avslutningsvis redogör vi för våra etiska överväganden.

4.1 Empiriskt material

Det empiriska materialet utgörs av tidningsartiklar från de rikstäckande tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet. Valet av rikstäckande tidningar motiveras av att dessa når störst andel av befolkningen vilket torde medföra att tidningarnas innehåll får större genomslagskraft (i jämförelse med t.ex. lokalpress) bland befolkningen, i den politiska debatten och inom den mediala arenan. Valet av respektive tidning motiveras i sin tur av dess politiska åskådning då vi ämnar få så stor politisk bredd som möjligt i materialet för att kunna åskådliggöra eventuella åsiktsskillnader och spänningar i hur begreppet framställs. De största rikstäckande tidningarna i Sverige är Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet (Tidningsutgivarna, 2011). Av respektive tidningars hemsida går det att utläsa att det endast är Aftonbladet som är uttalat socialdemokratisk, Dagens Nyheter och Expressen är uttalat liberala och Svenska Dagbladet är uttalat moderata (se respektive tidnings hemsida, exempelvis aftonbladet.se). Utifrån detta föll valet av tidningar på Aftonbladet (oberoende socialdemokratisk) och Svenska Dagbladet (oberoende moderat). Materialet är hämtat från respektive tidnings hemsida och artikelarkiv.

4.2 Avgränsning

Ett optimalt förfarande hade varit att insamla det empiriska materialet på ett bibliotek med tillgång till de aktuella tidningarna på mikrofilm, detta för att ha en god kontroll över empirin och ha tillgång till alla publicerade artiklar relaterade till vårt syfte då alla artiklar inte publiceras på internet. Den tid som detta skulle ha krävt har vi dock inte haft till vårt förfogande utan vi har istället valt att avgränsa oss till de relevanta artiklar som finns publicerade på tidningarnas hemsidor och artikelarkiv.

Denscombe (2009) skriver i ”*Forskningshandboken*” att det i kvalitativa studier är svårt att på förhand bestämma en specifik storlek gällande urvalet men att ”som en tumregel ska urvalet vara tillräckligt stort för forskningssyftet och vara jämförbart med urvalsstorleken i liknande forskningsprojekt” (Denscombe, 2009:424). För denna studie innebar detta i ett första led att i

fråga om urval avgränsa oss tidsmässigt. Initialt var avsikten att i denna studie göra nedslag under en på förhand given tidsperiod före valdagen år 2002, 2006 samt 2010 för att i och med detta få en jämförande aspekt på begreppets framställning och den politiska debatten. Vårt antagande har varit att den politiska debatten såväl som begreppets förekomst intensifieras under ett valår och framförallt månaderna före valdagen. Efter en mindre pilotstudie där vi gick igenom respektive tidningars artikelarkiv år för år och månad för månad fann vi dock att antalet artiklar från åren 2002 och 2006 fanns i begränsad omfattning och utgjorde inte ett tillräckligt underlag för vår studie. Med denna bakgrund har vi valt bort åren 2002 och 2006 för att istället studera hela valåret 2010 (och inte bara månaderna före valdagen). Vårt antagande om att den politiska debatten och begreppets framställning intensifieras under ett valår kvarstår dock, detta i kombination med Pihlblads (2012) skildring där arbetslinjen, arbetslösheten och jobbfrågan i stort var omdiskuterade frågor under detta val (Pihlblad, 2012:220,226). Dessa två aspekter anser vi motiverar beslutet om att studera valåret 2010. Vidare så är vi som tidigare nämnt framförallt intresserade av att studera hur begreppet debatteras och framställs i en samtida kontext vilket ytterligare motiverar denna avgränsning.

4.3 Urval

De sökord vi har använt oss av i insamlandet av materialet är 'arbetslinje' samt 'arbetslinjen'. På Aftonbladet gav dessa sökord i artikelarkivet för 2010 totalt 136 träffar och på Svenska Dagbladet 141 träffar. I avgränsningen och urvalet av detta material har vi använt oss av det som Grønmo (2004) i "*Metoder i samhällsvetenskap*" benämner som strategiskt urval, vilket innebär att man gör "systematiska bedömningar av vilka enheter som utifrån teoretiska och analytiska syften är mest relevanta och mest intressanta" (Grønmo 2004:94). Överförbart till denna studie har detta bland annat inneburit att vi avgränsat det empiriska materialet till att omfatta nyhetsartiklar, ledarartiklar, debattartiklar och kulturartiklar. Detta för att få så stor bredd och variation som möjligt av materialet inom den givna tidsramen. Denna avgränsning medförde att vid en första gallring så sorterades följande träffar bort, artikeldubbletter, bloggar och insändare. Artikeldubbletter sorterades bort av uppenbara skäl, bloggar (i detta fall tidningarnas) sorterades bort då de inte publicerats i pappersupplagan och faller därför inte inom ramen för denna studie, insändarna sorterades bort då de ofta saknar en tydlig aktör vilket är av stor relevans för studiens syfte och frågeställningar. Denna första utgallring resulterade i 92 kvarvarande träffar på Aftonbladet och 105 kvarvarande träffar på Svenska Dagbladet. Valet av ett strategiskt urval styrde också den vidare urvalsprocessen där vi vid genomläsningen och arbetet med materialet sorterade bort de träffar (artiklar) som utifrån

studiens teoretiska och analytiska angreppssätt samt vårt syfte inte var av relevans. De artiklar som inte ansågs relevanta var exempelvis artiklar med en svag koppling till begreppet och artiklar där arbetslinjen endast nämndes i 'förbifarten'. De artiklarna hade förvisso kunnat vara diskursanalytiskt intressanta men utifrån studiens tidsmässiga förutsättningar valdes de bort. Sammantaget resulterade urvalsprocessen i att det empiriska materialet utgörs av 52 artiklar från Aftonbladet och 64 artiklar från Svenska Dagbladet, totalt 116 artiklar. Ett urval som vi anser vara tillräckligt stort för forskningssyftet och jämförbart med urvalsstorleken i liknande examensarbeten.

4.4 Kvalitet och trovärdighet

Frågan gällande studiens validitet och reliabilitet, det vill säga om vi i denna studie har undersökt det vi avsett att undersöka, hur väl detta är gjort och om studien går att upprepa, är inte helt oproblematisk att besvara. Då detta är en kvalitativ diskursanalys och begreppsparet har sin grund i kvantitativ forskning och positivistisk tradition är begreppen inte helt överförbara. Katarina Jacobsson (2008) för i antologin *"Uppdrag: Forskning"* och dess åttonde kapitel en diskussion där hon problematiserar användandet av validitet och reliabilitet i kvalitativa studier då hon menar att begreppsparet leder tankarna till säker och sann kunskap vilket "går på tvärs mot många kvalitativa skolors epistemologi" (Jacobsson, 2008:165). Hon menar vidare att ett vanligt förekommande problem för uppsatsstudenter som gör kvalitativa studier är att de inte lyckas knyta och tillämpa begreppen i förhållande till den egna studien, hon föreslår bland annat att redogörelsen istället kan ske i termer av kvalitet och trovärdighet (Jacobsson, 2008:166). Ovan har vi redogjort för hur vi i denna studie har gått till väga, metodologiskt, hur empiri insamlats och hur urvalsförfarandet gått till. Vi har i denna redogörelse försökt vara så tydliga och konkreta som möjligt, försökt visa på de problem som uppstått, vilka överväganden och avvägningar som gjorts, något som vi menar stärker studiens kvalitet och trovärdighet. Vi menar också att vi i denna studie har undersökt det vi avsett att undersöka i relation till studiens syfte, att analysera och problematisera hur begreppet arbetslinjen framställts i de rikstäckande tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet under valåret 2010 för att öka förståelsen för begreppets samtida definitioner och politiska innebörder.

4.5 Etisk diskussion

Det empiriska materialet i denna studie är uteslutande offentliga handlingar i form av tidningsartiklar hämtade från respektive tidnings artikelarkiv. Därav har vi inte behövt ta

någon direkt etisk hänsyn kring dessa artiklar i den bemärkelse att de är offentliga artiklar, vilket gör att det är legitimt att citera ur dessa och därför behöver vi inte heller någon form av samtycke. Detta faktum gör också att vi inte heller behöver anonymisera skribenterna för respektive artikel. Såväl skribent som eventuell partitillhörighet har angivits vid de använda citaten, något som är av stor relevans för en förståelse av citaten samt för studiens syfte. Ytterligare motiv till att skribenten/skribenterna angivits vid använda citat är av källkritiskt skäl då det är av vikt att veta vem som står bakom uttalandena. Vid citering av artiklarna har vi strävat efter att i så hög utsträckning som möjligt redogöra för respektive citats sammanhang. Detta med syftet att försöka undvika att frambringa en felaktig bild av de som står bakom citaten.

Denscombe (2009) menar att det finns en risk inom kvalitativ forskning att forskarens identitet och personlighet kan påverka analysen av empirin. För att problematisera detta använder Denscombe sig av det han benämner som 'forskarens jag' till vilket han tillskriver forskarens identitet, egna övertygelser och bakgrund. Inom den kvalitativa forskningen finns det en grundläggande premiss som säger "... att forskningsfynden snarare är en produkt av forskaren än ett upptäckande av fakta" (Denscombe 2009:399). Med detta i beaktande var det viktigt att vi problematiserade och reflekterade kring vår egen identitet, våra egna övertygelser, vår egen bakgrund samt att vi därefter förhöll oss till resultaten utifrån dessa aspekter. Denna ovan förda diskussion anser vi vara relevant ur ett etiskt perspektiv för denna studie då vi framförallt har riktat den etiska diskussionen mot oss själva och hur vi har förhållit oss till studiens syfte, empiri, analys och de resultat som presenterats. Då vi genomfört en diskursanalys vilket ofrånkomligen innefattade en tolkning av empiri ställdes höga krav på att förhålla oss till och hantera vår egen person och dess betydelse i arbetet med denna studie.

5. Resultat/Analys

I detta kapitel kommer studiens resultat att presenteras i form av en diskursanalys av det empiriska materialet. Inledningsvis kommer vi att presentera den diskursordning och avgränsning av diskurser som vi hänvisade till i teori och metodkapitlet och som kommer att utgöra ramen för denna studie. Sedan kommer vi att presentera en uppmärksammande händelse som vi har benämnt som "Facebook-inlägget". Avslutningsvis följer separata analyser av tre stycken identifierade huvudteman i artiklarna som ligger till grund för analysen.

Vid genomgången av det empiriska materialet har vi identifierat fyra huvudsakliga diskurser där begreppet arbetslinjen ingår. Dessa är diskursen om: arbetslinjen som begrepp (definition/innehåll), arbetslinjen som arbetsmarknadspolitiskt redskap, regeringens (alliansens) sjukförsäkringsreform och regeringens (alliansens) jobbskatteavdrag. Dessa kommer att utgöra vår avgränsning av diskurser i relation till studiens syfte och utifrån att det insamlade materialet. Ett tillvägagångssätt för att kunna identifiera diskursordningen är att använda diskursteorins begrepp flytande signifikant (se diskursteori). I förhållande till studiens syfte och det insamlade materialet är arbetslinjen (som begrepp) det som binder de ovan nämnda diskurserna samman och är på så sätt flytande, arbetslinjen är också flytande i den bemärkelsen att ”en diskurs inte har kunnat fixera dess betydelse entydigt utan att flera diskurser förenas i strävan att erövra den” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 141). Detta visar också att det inte handlar om en diskurs utan om flera och de bildar i denna studie diskursordningen ’diskursen om arbetslinjen’. Denna diskursordning och tillhörande avgränsning kommer att utgöra ramen för analysen.

Inom ramen för diskursordningen ’diskursen om arbetslinjen’ identifierade vi i genomläsningen av och arbetet med artiklarna initialt åtta olika teman som sedan arbetades om och bröts ned till tre övergripande huvudteman. Dessa huvudteman är, ”Att tillskansa sig tolkningsföreträde”, ”Rättfärdigande av arbetslinjen” och ”Bestridande av arbetslinjen”. Dessa tre huvudteman kommer att presenteras och analyseras vidare och behandlas i varsitt avsnitt i detta kapitel. Som vi tidigare nämnt kommer vi i denna studie inta ett eklektiskt förhållningssätt där vi i analysen av respektive tema kommer att använda analysbegrepp/redskap från både diskursteorin och den kritiska diskursanalysen, detta kommer också att ske i relation till studiens syfte och frågeställningar. De diskursanalytiska analysbegreppen/redskapen kommer att användas fortlöpande i respektive avsnitt, alla begrepp och analysredskap kommer dock inte att användas till varje citat utan kommer att användas pragmatiskt (eklektiskt). Detta motiveras dels med att olika begrepp syftar till att belysa olika aspekter och därmed fyller olika funktion för olika citat och teman, dels för att undvika att texten ska upplevas som tungrodd samt för att få ett bättre flyt i texten.

Vi kommer inledningsvis i analysen att presentera en debatt som utspelades under januari månad 2010 och föregicks av ett Facebook-inlägg skrivet av den moderata politikern Edvard Unsgaard (hädanefter när politiker citeras eller namnges kommer vi ange partitillhörighet med förkortningarna M respektive S osv.) som vid tiden för inlägget var riksdagskandidat och föräldraledig pressekreterare för Moderaterna. Inlägget innehållande begreppet arbetslinjen

blev kontroversiellt och väckte sedermera vidare diskussioner i Aftonbladet respektive Svenska Dagbladet. Valet av att presentera detta avsnitt inledningsvis är strategiskt och motiveras av tre huvudsakliga skäl. För det första så tydliggörs i detta avsnitt de aktörer som verkar inom studiens diskursordning, för det andra exemplifieras olika typer av förhållningssätt och attityder till arbetslinjen och för det tredje visar avsnittet att arbetslinjen är ett kontroversiellt begrepp med en politiskt såväl som definitionsmässig laddning. Avsnittet avser att vara en form av introduktion in i diskursordningen 'diskursen om arbetslinjen'.

Strukturen och utformningen av detta exempel kommer att skilja sig mot kommande analyser av våra identifierade teman. Med bakgrund av att det är en specifik händelse med efterföljande debatt som skildras kommer citat att komma löpande i texten och inte i blockcitat som i efterföljande avsnitt, exemplet kommer även att innehålla en avslutande sammanfattning. Även huvudtemat "Att tillskansa sig tolkningsföreträdare" kommer att avslutas med en sammanfattning. Sammanfattningarna av "Facebook-inlägget" och temat "Att tillskansa sig tolkningsföreträdare" görs för att problematisera begreppets politiska laddning och de olika aktörernas relation och förhållningssätt till begreppet. Något som vi menar är centralt i förhållande till studiens syfte och för förståelsen av hur arbetslinjens samtida politiska innebörd rättfärdigas och bestrids av aktörerna i respektive tidning, vilket presenteras i kapitlets två avslutande teman. Sammanfattningarna av temat "Rättfärdigande av arbetslinjen" samt "Bestridande av arbetslinjen" kommer sedan att ske under rubriken slutsats och knyts till studiens syfte och frågeställningar.

Facebook-inlägget

Det som utlöste debatten var som ovan nämnt ett inlägg på Facebook av Unsgaard och bakgrunden till inlägget var att någon under en lördagsnatt i januari (2010) hade bajsat i Unsgaards trappuppgång varpå han på söndagen ringde sin privata städfirma för att få avföringen bortstädad. När detta sedan skedde på under en timme skrev han följande på Facebook:

Tycker att invandrare och invandrarföretagare är otroliga. Någon idiot hade i natt gjort det lite större behovet i vårt trapphus (och lagt sin halsduk där...). Jag ringde vårt städbolag som drivs av invandrare som på en halvtimme skickade över en ryska som städade och sanerade trappan. Det är arbetslinjen det, att på en halvtimme en söndag få fram en duktig städerska som gör att fantastiskt jobb (SvD, 11/1; AB, 11/1).

Tre likartade artiklar, en i Svenska Dagbladet (SvD) och två i Aftonbladet (AB) redogör för inlägget och menar på att det väckt starka reaktioner i form av att Unsgaards definition och ironisering av arbetslinjen ifrågasätts. I dessa artiklar får Unsgaard komma till tals och svara på frågor angående Facebook-inlägget, i SvD säger han att inlägget blivit medvetet missförstått och det hela handlade om att han ville visa uppskattning för väl utfört arbete. Han säger vidare i artikeln att ”de som har missuppfattat mig har intresse av att vantolka mig...” och ”det känns onödigt att vantolka en sådan här sak, det känns otrevligt och osmakligt” (SvD, 11/1). I en av artiklarna i AB vidhåller Unsgaard att han blivit medvetet missförstådd och på frågan om han i sin beskrivning av arbetslinjen representerar Moderaterna svarar han ”givetvis inte, jag talar för mig själv. Arbetslinjen jag talar om är att något blir gjort snabbt, oavsett veckodag. Jag ville berömma städföretaget för det de gjort” (AB 11/1). I den andra artikeln i AB där rubriken ”bajsbråket” används som en benämning på debatten, avböjer han att kommentera inlägget ytterligare. I de övriga artiklarna skiljer sig rapporteringen åt, i SvD konstaterar en artikelförfattare (okänd) i en nyhetsartikel att ”det humorlösa samhället är här” och att ”det är slutskämtat i det offentliga rummet” där debatten om Unsgaards uttalande beskrivs som ett bevis på detta (SvD,27/1). AB:s skribenter å sin sida ser inte det ’roliga’ i Unsgaards inlägg och Ingvar Persson konstaterar på ledarsidan att i konferensrummen i Stockholm ”stavas arbetslinjen numer hushållsnära tjänster och ryska städerskor” (AB, 15/1). Skribenten Martin Aagård skriver på kultursidan att ”Arbetslinjen är en politik som tvingar folk att ta arbeten de tvekar inför. De tvingas bland annat flytta under hot om att förlora sin akassa. Unsgaards skämt bygger alltså på den ryska kvinnan TVINGAS åka hem till Edvard och torka upp när hans Vasastan-grannar inte orkar bajs på toaletten” (AB, 12/1)

Vi är medvetna om att denna debatt i de valda tidningarna under den aktuella tidsperioden endast utgörs av ett begränsat antal artiklar och med största sannolikhet inte omfattar hela debattens bredd och variation. Som vi dock nämnde inledningsvis så menar vi att Unsgaards Facebook-inlägg och den efterföljande debatten exemplifierar begreppet arbetslinjens laddning, politiskt såväl som definitionsmässigt. Vi menar också att denna debatt visar på olika aktörernas politiska förhållningsätt till begreppet och den aktuella debatten i respektive tidning. De olika aktörernas förhållningsätt präglar framställningen av begreppet i det empiriska materialet och kommer i viss utsträckning att utgöra ett mönster i analysen. Detta exempel visar också att det finns en politisk laddning kring arbetslinjens innehåll och definition där olika aktörer försöker fylla begreppet med olika innehåll vilket också är ett mönster i materialet. Skillnaden mellan tidningarna ligger i detta exempel inte på hur nyheten

rapporteras, alla ger en bakgrund till det inträffade, beskriver att inlägget väckt reaktioner och låter Unsgaard komma till tals. Däremot uppstår en skillnad i hur tidningarna i övrigt kommenterar det inträffade, i SvD är den enda ytterligare kommentaren en artikel som menar att debatten om Unsgaards Facebook-inlägg är ett bevis på att vi lever i ett humorlöst samhälle och på ledarsidan kommenteras detta inte alls. I AB kommenteras detta å andra sidan både på ledarsidan och på kultursidan och skribenterna intar en kritisk hållning till Unsgaards inlägg. Sammanfattningsvis skulle man kunna hävda att på SvD är detta en form av icke-händelse, en skribent uttrycker att det var ett klumpigt skrivet Facebook-inlägg som uppenbarligen var menat som ett skämt inom den privata sfären. AB:s skribenter å sin sida är kritiska och hävdar av att den egentliga innebörden av alliansens definition av arbetslinjen lyser igenom i Unsgaards inlägg.

5.1 Att tillskansa sig tolkningsföreträde

I detta tema har diskursteorins begrepp flytande signifikant en central roll, det vill säga de element inom en diskurs som är särskilt öppna för tillskrivning av olika betydelser och definitioner och som rör sig inom flera olika diskurser. Som vi fastslog tidigare i detta kapitel så menar vi att arbetslinjen är en flytande signifikant i diskursordningen 'diskursen om arbetslinjen'. Detta tema exemplifierar hur arbetslinjen under valåret 2010 användes i olika diskurser och hur olika aktörer försökte fixera och definiera begreppets betydelse i en strävan efter ett 'tolkningsföreträde'. För att tydliggöra detta kommer vi i detta tema att ange inom vilken diskurs respektive citat ingår och detta kommer sedan att knytas samman i avsnittets sammanfattning. Förutom begreppet flytande signifikant kommer vi att använda den kritiska diskursanalysens textanalytiska verktyg modalitet och begreppet transitivitet.

När aktiva politiker från de olika blocken (rödgröna samarbetet, Alliansen) talar om arbetslinjen i tidningarna, oavsett om de kommer till tals på debattsidan, i en intervju eller genom ett referat i en nyhetsartikel uppstår ett tydligt mönster. Alliansens företrädare använder begreppet i högre utsträckning och i fler sammanhang, arbetslinjen beskrivs som något absolut utan utrymme för att det skulle kunna finnas olika arbetslinjer eller olika definitioner av arbetslinjen. Detta sätt att tala om arbetslinjen tydliggörs exempelvis i ett citat från en replik på AB:s debattsida där dåvarande arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (M) och dåvarande partisekreterare Per Schlingmann (M) i ett svar till LO skrev:

Det är bra att LO:s ordförande Wanja Lundby Wedin uppmärksammar att många som arbetar i Sverige fortfarande har alltför små marginaler. Det är en av anledningarna till att arbetslinjen nu är viktigare än någonsin (AB 25/3).

Det första citatet ingår i diskursen om Alliansensregeringens jobbskatteavdrag. Citatet uttrycker en hög grad av modalitet bland annat genom formuleringen arbetslinjen *är viktigare än någonsin*. I detta citat kan transitivitetens underbegrepp deltagare belysa hur LO och dess ordförande Wanja Lundby Wedin konstrueras som en deltagare som påverkats av den rådande lönenivån då hon (enligt Littorin, Schlingmann) har uttryckt att alltför många som arbetar har alltför små marginaler. Konstruktionen sker genom ordvalen *uppmärksammar* och *alltför små marginaler*, Littorin och Schlingmann utnyttjar detta när de gör den politik de företräder till en agent som kan påverka och förändra (till och med LO:s ordförande), detta med orden *en av anledningarna* och *arbetslinjen viktigare än någonsin*.

Ett annat exempel är hämtat från en nyhetsartikel i SvD som är ett referat av en finanspolitisk valdebatt i tv där finansminister Anders Borgs (M) avslutande anförande citeras:

Vi har tagit ansvar för svensk ekonomi och skapat ordning och reda i en mycket svår tid. Det är viktigt. Vi vill fortsätta, vi vill förstärka arbetslinjen, det ska löna sig att arbeta, det ska bli billigare att anställa (SvD, 24/8).

Detta citat ingår i diskursen om arbetslinjen som arbetsmarknadspolitiskt redskap. Citatet uttrycker en hög grad av modaliteten genom att arbetslinjen framställs som något naturligt och självklart. Borg beskriver inte vems arbetslinje det handlar om, utan i hans framställning är arbetslinjen synonymt med regeringen. Detta citat kan också belysas med transitivitet och i detta fall med underbegreppet processer. Processen beskrivs som en handling där Borg upprepade gånger trycker på att det är *vi* som har *tagit ansvar, skapat ordning och reda, fortsätta förstärka arbetslinjen*. Det blir tydligt att Borg markerar att just *vi* (regeringen) ansvarar för ordning och reda samt en god ekonomi för Sverige. På så sätt blir de ansvariga för den positiva utvecklingen som är starkt knuten till arbetslinjen. Alliansregeringen blir med detta den aktiva agenten där deltagarna som påverkas positivt är befolkningen och i synnerhet de som arbetar.

De rödgröna å sin sida använder inte begreppet i den omfattning som Alliansens företrädare gör utan talar istället till exempel om jobben, jobbfrågan och jobbpolitik. De gånger de använder begreppet är det till exempel på en direkt fråga gällande arbetslinjen eller när de sätter sin egen politik i relation till Alliansens. Vid dessa tillfällen är de rödgrönas

representanter noga med att tydliggöra vems arbetslinje de talar om, vår arbetslinje eller Alliansensregeringens arbetslinje. Detta exemplifieras bland annat i ett citat från en intervju med dåvarande partiledaren för Socialdemokraterna Mona Sahlin i SvD:

Det är inte rimligt att vi ska ha en arbetskraftsbrist mitt i massarbetslösheten. Vår arbetslinje siktar på fler jobb och därför kommer vi att investera i 44 000 fler utbildningsplatser i högskolan, yrkeshögskolan, vuxenutbildningen och den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen (SvD, 22/8).

Detta första citat ingår i diskursen om arbetslinjen som arbetsmarknadspolitiskt redskap. Sahlins citat uttrycker en svag modalitet i förhållande till arbetslinjen. Exempel på detta är att Sahlin inte pratar om arbetslinjen som något självklart utan säger *vår* arbetslinje och *vår* arbetslinje *siktar* på fler jobb. Detta kan jämföras med om hon istället hade sagt att 'arbetslinjen kommer leda till fler jobb', något som hade uttryckt en starkare modalitet. Sahlin försöker även precis som Borg i citatet ovan konstruera sig själv och sitt parti (block) som den aktiva agenten som kan och vill påverka deltagarna i processen, men genom den svagare modaliteten följer en viss osäkerhet om det faktiskt är Sahlin och de rödgröna som är den aktiva agenten i relation till arbetslinjen.

Ett annat citat som tydliggör detta är hämtat från en debattartikel i AB skriven av dåvarande vice ordförande i riksdagens socialförsäkringsutskott Veronica Palm (S):

Moderaterna säger att sjuka ska omförsäkras genom det nya introduktionsprogrammet. Men då måste man först utförsäkras. I vissa fall behöver deltidsanställda som redan arbetar så mycket de kan, säga upp sig från jobbet för att kunna vara en del i introduktionsprogrammet. Det är inte en arbetslinje värt namnet (AB, 16/3).

Detta citat utgör en del av diskursen om Alliansregeringens sjukförsäkringsreform. Palm uttrycker en stark modalitet i citatet, exempel på detta är ordvalen *måste* och *det är inte*, detta sker dock i relation till Alliansens arbetslinje och används för att antyda att de rödgröna har ett bättre alternativ, en form av omvänd modalitet i förhållande till arbetslinjen. Palm beskriver i citatet också ett tydligt agent och deltagarskap, där Moderaterna är agenten vars handlande får negativa konsekvenser för deltagarna, i detta fall de *sjuka* och *deltidsanställda*. Genom att beskriva detta som en handling och inte en händelse blir den aktiva agenten (i detta fall Moderaterna) också ansvariga för handlingens negativa konsekvenser.

Sättet att beskriva eller tala om arbetslinjen återkommer också på tidningarnas respektive ledarsidor, på AB är man också tydliga med vems arbetslinje som beskrivs och arbetslinjen

används ofta för att kritisera Alliansens förda politik. Ett retoriskt grepp är sedan att utifrån denna kritiska beskrivning av Alliansens politik om/nid-definiera arbetslinjen. På SvD:s ledarsidor beskrivs arbetslinjen som något positivt och som en viktig kugge i regeringens politik. Arbetslinjen framställs också här som något absolut och synonymt med Alliansen utan utrymme för att det skulle kunna finnas olika arbetslinjer. De gånger då arbetslinjen nämns i relation till de rödgröna så handlar det ofta om att de inte för någon aktiv jobbpolitik eller att de vill förstöra den redan befintliga (Alliansens) arbetslinjen. Oftast beskrivs de rödgrönas jobbpolitik som en bidragslinje vilket också utgör en form av om/niddefinition av begreppet, dock med skillnaden att denna definition i hög utsträckning sätts i relation till bidrag och inte till arbete.

Ett exempel från AB:s ledarsida är Katrine Kielos ledarartikel inom diskursen om regeringens jobbskatteavdrag där hon bland annat skriver:

Alltså: 100 miljarder i sänkt skatt plus hårdare tag mot sjuka och arbetslösa kombinerat med ett fåtal jobb i en konstbevattnad städsektor. Där har ni på ett ungefär regeringens arbetslinje (AB, 19/3).

I detta citat konstrueras Alliansregeringen som den aktiva agenten på samma sätt som i Palms (S) citat ovan, processen beskrivs som ett aktivt handlande i form av *sänkt skatt och hårdare tag*. Handlandet har även i denna artikel gett negativa konsekvenser för deltagarna (sjuka och arbetslösa) och den aktiva agenten (Alliansregeringen) ställs som ansvariga för handlingens negativa konsekvenser. Kielos avslutar citatet med att poängtera vems arbetslinje som hon beskrivit, nämligen *regeringens arbetslinje* vilket i detta sammanhang kan ses som en om/nid-definition av densamma.

Motsvarande exempel från i SvD:s ledarsida är ledarskribenten Sanna Raymans artikel inom diskursen om arbetslinjen som arbetsmarknadspolitiskt redskap:

2006 var Alliansens uttalade ambition att återupprätta arbetslinjen, på vilken välfärden vilar. Den ekvationen rymde skäl att tro på de borgerligas matchningslöften. Socialdemokraterna hade låtit arbetslinjen vittra sönder och väljarna såg kopplingen mellan arbete och tryggad välfärd (SvD, 5/7).

I Raymans artikel framställs både Alliansen och Socialdemokraterna som aktiva agenter men Rayman konstruerar deras aktiva handlingar i termer av positivt och negativt för arbetslinjen. Alliansens handlingar *återupprättar arbetslinjen* utifrån en tanke om att säkra *välfärden*, detta sätts i kontrast till Socialdemokraternas handling, att låta arbetslinjen *vittra sönder*. På detta

sätt konstrueras en bild av att Alliansen är ansvariga för ett positivt handlade, genom att återupprätta arbetslinjen så har de tydliggjort kopplingen *mellan arbete och tryggad välfärd* för väljarna. Socialdemokraterna ansvarar istället för en handling som gett negativa konsekvenser, att låta arbetslinjen vittra sönder och dölja kopplingen mellan arbete och en tryggad välfärd.

Som vi skrev inledningsvis så kan begreppet arbetslinjen beskrivas som en flytande signifikant vilket vi menar också tydliggörs i detta tema. Som vi har visat förekommer begreppet i flera olika diskurser och av de fyra identifierade diskurserna som utgör vår diskursordning så framträder tre av dessa bara i detta tema. Detta visar på att arbetslinjen är öppen för tillskrivning av olika betydelser då begreppet figurerar i flera olika diskurser, detta visar också att ingen av dessa diskurser helt har kunnat fixera dess betydelse utan olika aktörer och domäner försöker definiera och erövra begreppet. Som vi dock har kunnat visa i detta tema så är ett mönster i diskursordningen (diskursen om arbetslinjen) att politikerna i Alliansen och ledarskribenterna på SvD använder begreppet i högre utsträckning och i fler sammanhang. Arbetslinjen framställs bland annat som något positivt, självklart och synonymt med Alliansregeringen. De rödgröna politikerna och ledarskribenterna på AB å sin sida använder inte arbetslinjen i samma utsträckning och med samma självförtroende. Framförallt använder politikerna hellre ordval som jobben, jobbfrågan och jobbpolitik inom ramen för diskursordningen. De gånger begreppet används är de noga med att tydliggöra vems arbetslinje som diskuteras och sätter sin egen politik i relation till Alliansens i ett vad som vi tolkar som ett försök omdefiniera begreppet eller niddefiniera Alliansens arbetslinje. En annan viktig aspekt är att två av de identifierade diskurserna i diskursordningen, diskursen om (Alliansens) sjukförsäkringsreform och diskursen om (Alliansens) jobbskatteavdrag har en direkt koppling till Alliansregeringens implementering och definition av sin arbetslinje.

Resultatet och analysen ovan bör även ses i ljuset av och sättas i relation till det som presenterades i bakgrundskapitlet samt i den tidigare forskningen. I bakgrunden kunde vi visa att inför valet 2006 tog Moderaterna beslutet att ändra riktning för såväl sin politik som marknadsföring. De konstruerade sig själva som 'Sveriges nya arbetarparti' genom att röra sig mer mot vänstern och det traditionellt röda. En avgörande faktor för valframgången var också att jobbfrågan fick stort utrymme, något som gynnade Moderaterna som hade denna fråga som högsta prioritet med nyckelbegrepp som arbetslinje, jobbskatteavdrag samt utanförskap. Socialdemokraterna å sin sida hade inte gjort jobbfrågan till en högprioriterad fråga och misslyckades med att tydliggöra hur de ville angripa jobben och arbetslösheten trots att

jobbfrågan historiskt varit en av Socialdemokraternas kärnfrågor. Socialdemokraterna hade överlag svårt att hantera och bemöta 'de nya Moderaterna' i valrörelsen då deras politik och retorik nu gjorde anspråk på traditionellt Socialdemokratiska kärnområden. I den tidigare forskningen presenterade vi Peterssons (2009) resonemang om att det sedan 1980- och 1990-talet gradvis skett en återgång till en mer individualiserad syn på arbetslöshetens orsaker och problem samt att den aktiva arbetsmarknadspolitiken som länge varit dominerande inte längre har samma ställning. I analysen av arbetslöshetens orsaker och problem har strukturella förklaringar ersatts av ett tydligare fokus på förklaringar kopplade till individens egna val och handlingar. Denna återgång har inte endast gällt Sverige utan Johansson (2009) beskriver att sedan 1990-talets mitt har EU drivit en sysselsättningsstrategi vars avsikt varit att få fler människor i arbete och att reformera de Europeiska ländernas socialpolitiska ersättningssystem. Kärnpunkterna i det 'nygamla' individualiserade synsättet och sysselsättningsstrategin som präglat den arbetsmarknadspolitiska debatten under den senaste tiden har varit att det ska finnas tydliga incitament till att det ska löna sig att arbeta samt att det ska finnas ett 'respektavstånd' mellan bidrag och arbetsinkomst. Vår tolkning är att denna utveckling har gynnat Moderaterna och Alliansen vars politik ligger närmre denna återgång och EU:s sysselsättningsstrategi. Socialdemokraternas traditionella aktiva arbetsmarknadspolitik vilken innebar att genom offentlig konsumtion och offentliga investeringar skapa jobb anses å sin sida inte längre ha samma ställning i denna utveckling. Socialdemokraterna och det rödgröna samarbetet framstår utifrån detta som kritiker utan en tydlig alternativ politik som kan kontrasteras mot denna individualiserade utveckling som ryms inom ramen för Alliansens politik och arbetslinje.

Sammantaget menar vi att det är relevant att diskutera 'tolkningsföreträdet' till begreppet. Utifrån diskursanalysen av detta tema, bakgrunden och den tidigare forskningen menar vi att det finns en tydlig och synbar skillnad i hur de olika aktörerna och domänerna använder och framställer begreppet. Tolkningen vi gör är att Moderaterna i och med valframgången 2006 och i relation till den arbetsmarknadspolitiska utvecklingen lyckats etablera sig som ett parti synonymt med arbete och har tillsammans med de övriga partierna i Alliansen även delvis kunnat fixera arbetslinjens definition och betydelse inom ramen för den egna politiken. Vi menar att detta gör att det finns en tydlig koppling mellan arbetslinjens definition och politiska innebörd valåret 2010 och Alliansregeringens politik, något som bör sättas i relation till 'tolkningsföreträdet' för begreppet och i förlängningen 'rätten' att definiera arbetslinjen.

5.2 Rättfärdigande av arbetslinjen

I detta tema presenteras hur arbetslinjens samtida politiska innebörd rättfärdigas och vilka positiva egenskaper som tillskrivs begreppet i denna framställning i respektive tidningar. Temat är uppbyggt av fyra underkategorier som vi har identifierat i det insamlade materialet, där respektive kategori visar på olika sätt att rättfärdiga arbetslinjens politiska innebörd och vår avsikt är att analysera och problematisera denna framställning. Dessa underkategorier är skrämnel för de andras politik (bidragslinjen), arbetslinjen som ekonomiskt fördelaktigt för privatpersoner, arbetslinjen som ekonomiskt fördelaktigt för samhällsekonomin och arbetslinjen som personligt utvecklande och drivkraft (välmående, frihet etc.). Varje underkategori kommer att presenteras separat och i detta tema kommer diskursteorins begrepp gruppbildning och artikulering samt den kritiska diskursanalysens analysredskap transitivitet (paraplybegrepp) och modalitet att användas.

Skrämnel för bidragslinjen

Ett av de mest framträdande sätten att rättfärdiga och motivera arbetslinjens samtida politiska innebörd som vi har identifierat i det insamlade materialet är genom 'skrämsel för de andras politik'. Ett vanligt grepp i denna framställning är att varna för de andras (de rödgrönas) politik och beskriva de negativa konsekvenser som man menar skulle följa vid ett regeringsskifte. De rödgrönas jobbpolitik om/nid-definieras i flertalet artiklar som en 'bidragslinje' och kontrasteras mot Alliansens arbetslinje. Ett exempel på denna typ av framställning går att finna i en för Alliansen gemensamt författad debattartikel på AB där Per Schlingman (M), Anders Flanking (C), Erik Ullenhag (FP) och Lenart Sjögren (KD) bland annat skriver att:

Vänsterpartiernas enda svar är att byta arbetslinje mot bidragslinje och gå tillbaka till den politik som väljarna röstade bort i förra valet. Vi vill gå en annan väg. Jobben blir inte fler av massiva skattehöjningar för sjuksköterskor, vaktmästare och metallarbetare (AB, 15/3).

Att oppositionens politik är synonymt med en bidragslinje uttrycks i citatet med hög modalitet genom konstaterandet att detta är deras *enda* svar på Alliansens arbetslinje, något som ytterligare förstärks genom att opposition benämns som *vänsterpartierna* och inte som det rödgröna samarbetet. Denna typ av framställning fungerar som en form av artikulation där oppositionens politik sätts i relation till ord som *vänster*, *röstade bort*, *bidrag* och *massiva skattehöjningar*. På så vis försöker aktörerna (Alliansen) förändra innebörden av de rödgrönas jobbpolitik samtidigt som den egna arbetslinjen beskrivs som en *annan väg*, en väg som

premierades i föregående val och som ska appellera till en tydlig väljargrupp bestående av *sjuksköterskor, vaktmästare och metallarbetare*, det vill säga 'vanliga arbetare'.

I en osignerad ledarartikel på SvD som kommenterar Alliansregeringens vårbudget exemplifieras hur de andras politik konstrueras som ett framtida ett hot och varnar för konsekvenserna av en avskaffad arbetslinje:

Ljusningen i ekonomin är dock beroende av politiken. Avskaffar man arbetslinjen med höjda ersättningsnivåer i bidragssystemen, skrotar man Rot- och Rutavdragen, höjer man arbetsgivaravgifterna, sänker man den inhemska konsumtionen genom att krympa jobbskatteavdraget, så försenar och försämrar man återhämtningen. Då kommer den ökande sysselsättningen i tjänstebranscherna av sig. Då fastnar hundratusentals i utanförskap (SvD, 16/4).

I citatet framgår att ekonomin är på väg åt rätt håll men att denna positiva utveckling är avhängig vilken politik som förs. På så sätt beskrivs ett tydligt agent och deltagarskap. *Man* (skrotar *man*, avskaffar *man*) torde i detta sammanhang vara oppositionen (det rödgröna samarbetet) och konstrueras här som agent, deltagarna i sin tur utgörs av de *hundratusentals* som kan komma att *fastna i utanförskap*. Processen, det vill säga agentens (planerade) handlande, att *avskaffa arbetslinjen, krympa jobbskatteavdraget* etc. kommer att påverka deltagarna negativt genom till exempel *minskad sysselsättning* och *utanförskap*. Då processen beskrivs som en handling och inte en händelse blir agenten också ansvariga för handlingens (eventuella) konsekvenser och budskapet blir tydligt, en röst på de andras politik kommer bromsa och förvärpa den ekonomiska utvecklingen vilket kommer leda till att hundratusentals fastnar i utanförskap.

Ekonomiskt fördelaktigt för privatpersoner

När arbetslinjen framställs och beskrivs som ekonomiskt fördelaktigt för privatpersoner sker det i relation till de som arbetar, detta går till exempel att utläsa i Alliansens devis om att 'det ska löna sig att arbeta' som används flitigt av både politiker och skribenter. Devisen syftar på att det ska bli mer pengar i plånboken varje månad för de som arbetar, något som de menar i sin tur ska öka drivkrafterna för dem som inte arbetar att ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Även föregående kategori (skrämsel för bidragslinjen) förekommer här för att rättfärdiga arbetslinjen som ekonomiskt fördelaktigt för privatpersoner genom att visa hur ekonomiskt ofördelaktigt alternativet är. Ett exempel är på detta är hämtat från en debattartikel i AB där Per Schlingmann (M) varnar för att oppositionen vill ta bort arbetslinjen vilket han menar får konsekvenser framförallt för LO-grupperna:

Huvuddelarna i vänsteroppositionens förslag går ut på att göra de mindre lönsamt att arbeta /.../
De skattehöjningar som Mona Sahlin har flaggat för kommer att träffsäkert pricka just LO-grupperna som kommer få betala en stor del av notan för alla höjda bidrag (AB, 9/2).

Schlingmann riktar artikeln mot en tydlig väljargrupp (LO-grupperna) och med varningens finger vänder han på devisen om att det ska löna sig att arbeta genom att beskriva det omvända scenariot och varnar för dess konsekvenser. En borttagen arbetslinje kommer inte bara resultera i att det blir mindre lönsamt att arbeta då jobbskatteavdraget reduceras, det kommer också att kosta i form av andra skatter. I citatet konstrueras de rödgröna (och Sahlin) som en aktiv agent där *skattehöjningarna* utgör den handling som kommer påverka deltagarna, i detta fall *LO-grupperna*. De rödgröna görs ansvariga för den planerade handlingens (eventuellt) negativa konsekvenser och betoningen ligger på att det är just LO-grupperna som kommer att påverkas av dessa. Sett ur begreppet gruppbildning så konstrueras också här en form av diskursiv gruppbildning genom uteslutning av 'den andre'. LO-grupperna presenteras ensamma och med den gemensamma nämnaren att de tillsammans *kommer få betala en stor del av notan för alla höjda bidrag*. På detta sätt konstruerar Schlingmann LO-grupperna som en enda homogen grupp där alla eventuella skillnader som existerar inom gruppen och alla andra sätt bilda grupp på ignoreras. LO-gruppernas identifieringsmöjligheter begränsas på så vis och utesluter alternativa tolkningar inom ramen för diskursen och den konstruerade gruppen. Det dem får förhålla sig till är istället om de vill betala priset för en borttagen arbetslinje.

I en ledarartikel på SvD skriven av Elise Claeson (fri skribent) exemplifieras ett annat sätt att rättfärdiga arbetslinjen som ekonomiskt fördelaktig för den enskilde. Claeson beskriver Anders Borg (M) som arbetslinjens främste försvarare och artikeln riktar sig inte mot en lika tydligt angiven väljargrupp som citatet ovan. Arbetslinjen framställs tillsammans med jobbskatteavdragen som en möjlighet för den enskilde att utan ekonomiska eftergifter få mer tid över:

Unga behöver inte rösta på de rödgrönas bidragslinje för att få mera tid. Jobbskatteavdragen gör att vi kan jobba mindre utan att sänka nettolönen. Högerbacken Borg låter oss vara högeryttrar och själva göra mål (SvD,19/7).

I detta citat konstrueras *Högerbacken Borg* (Alliansregeringen) som agent vars handlingar, *arbetslinjen/jobbskatteavdragen* kommer påverka deltagarna (*unga*). På detta sätt beskriver citatet ett tydligt agent och deltagarskap, där agentens (Borg) handlande kommer ge positiva konsekvenser för deltagarna som påverkas av handlingen. I detta fall genom att få mer *tid*

över (jobba mindre *utan sänkt nettolön*), något som sätts i kontrast till *de rödgrönas bidragslinje*. Om detta sätts i relation till den föregående artikeln som riktade sig mot en tydlig väljargrupp (LO-grupperna) och där de rödgröna konstruerades som agent vars handling påverkar deltagarna negativt så tyder det på att Claesons artikel riktar sig till en annan väljargrupp. En grupp som tillskrivs andra intressen och för denna grupp rättfärdigas arbetslinjen med att den enskilde kan jobba mindre utan minskad inkomst, inte med ett överhängande hot om ökade kostnader.

Att 'det ska löna sig att arbeta' tydliggörs till exempel i Maria Erikssons ledarartikel i SvD där hon slår fast att arbetslinjen är en av förutsättningarna för Alliansens ekonomiska politik och ställer frågan:

För dem som tycker att det är futtigt att sträva efter att människor ska få en bättre vardag rymmer de också en moralisk aspekt: Ska människor med vanliga inkomster få behålla mer av sin lön, eller stå med mössan i handen och vänta på en hundralapp i höjt barnbidrag? (SvD, 18/9).

I citatet sätts devisen om att det ska löna sig att arbeta i relation till att *människor ska få en bättre vardag* och Eriksson preciserar vilka människor som har denna *strävan*, människor med *vanliga inkomster*. På detta sätt konstruerar Eriksson en diskursiv gruppbildning genom uteslutning av 'den andre', de utan vanlig inkomst. Läsarens (mottagarens) identitetsmöjligheter begränsas på så sätt och genom uteslutningen av den andre görs denna strävan om en bättre vardag allmängiltig och döljer att den är förbehållen gruppen som Eriksson benämner som människor med vanliga inkomster. När sedan den nu allmängiltiga strävan om en bättre vardag knyts till en *moralisk aspekt* och en retorisk fråga så fullbordas rättfärdigandet moraliskt för gruppen människor med vanlig inkomst att sträva efter en bättre vardag och mer pengar i plånboken. Att det utifrån samma logik blir moraliskt otänkbart för gruppen utan vanlig inkomst att ha samma strävan blir dock inte lika tydligt.

Ekonomiskt fördelaktigt för samhällsekonomin

Ett annat sätt att rättfärdiga arbetslinjens samtida politiska innebörd är genom att lyfta fram begreppets samhällsekonomiska fördelar. Ett exempel på detta är hämtat från en nyhetsartikel i SvD som är en utvärdering av Alliansregeringens förda politik sedan 2006 och under rubriken 'Arbetslinjen' konstateras att:

Jobbskatteavdraget ska göra det lönsamt att arbeta och därmed på sikt öka sysselsättningen. Tanken får stöd i flera ekonomiska utvärderingar, senast av Lennart Flood vid Handelshögskolan i Göteborg. Den andra sidan av myntet är nya stramare regler för både a-kassan och

sjukförsäkringen. Förändringarna har kritiserats hårt från bland annat facken för att människor kommer i kläm. I forskningen finns dock stöd för att ökade ”drivkrafter” för att arbeta på sikt också ökar sysselsättningen (SvD, 3/9).

I detta citat saknas en aktiv agent men sett ur hela artikeln är det regeringen (Alliansen) som konstrueras som den aktiva agenten och som genom handlingarna *jobbskatteavdrag* och *stramare regler för a-kassan och sjukförsäkringen* påverkar deltagarna. Deltagarna som påverkas av handlingen är dels de som arbetar då de påverkas genom *ökad lönsamhet för arbete*, dels de som inte jobbar och *kommit i kläm* men vars *drivkraft att jobba ökats*. Handlingen har i förlängningen gynnat samhället genom ökad sysselsättningen och för detta är regeringen ansvarig agent. Citatets modalitet stärks av att handlingarna (jobbskatteavdrag, stramare regler) får stöd av *flera ekonomiska utvärderingar, i forskningen* samt av en expert, *Lennart Flood vid Handelshögskolan i Göteborg*. Citatet rättfärdigar arbetslinjens politiska innebörd med att sysselsättningen i samhället ökar (eller ska öka), något som får ’stöd i forskning och expertis’.

Ett annat exempel är hämtat från en debattartikel på SvD där Singhild Arnegård Hansen, dåvarande ordförande för Svenskt Näringsliv skrev att arbetslinjen är en förutsättning för goda statsfinanser och att den måste stärkas ytterligare:

Allt fler människor i arbete är centralt för medborgarnas och statens finanser ska stärkas och tryggt bära oss in framtiden. Men det räcker inte om att tala om fler arbetade timmar, det måste alltid arbetas i något företag. För att leverera vad man lovar måste arbetslinjen utvecklas och även inbegripa politik som gör att företag och entreprenörer får utrymme att utvecklas (SvD, 25/2).

Arnegård Hansen går ytterligare ett steg i rättfärdigandet av arbetslinjen då hon menar att arbetslinjen förutom att den är central för medborgarnas och statens finanser dessutom måste stärkas och utvecklas. Citatet ger uttryck för en hög modalitet genom ordvalen *centralt, stärkas, måste* och *alltid* i relation till arbetslinjen och samhällsekonomin. Modaliteten i artikeln stärks också av att det just är ordföranden för Svenskt Näringsliv som skrivit debattinlägget, en förhållandevis stark aktör i den finanspolitiska debatten. Genom den höga modaliteten lämnas inget utrymme för ett bestridande av arbetslinjens samtida politiska innebörd, arbetslinjen är definitiv och om något så måste den utvecklas och stärkas.

Personligt utvecklande och drivkraft

Arbetslinjen samtida politiska innebörd rättfärdigas också genom att den framställs som personligt utvecklande och som en drivkraft för människor, inom denna kategori beskrivs

arbetslinjen i termer av personligt välmående, gemenskap, sammanhållning, frihet etc. Ett exempel på detta är hämtat från en debattartikel på AB där Hillevi Engström (M), dåvarande ordförande i riksdagens arbetsmarknadsutskott:

Låt mig vara tydlig: våra idéer utgår från att ett arbete är så mycket mer än bara en uppgift, eller ett sätt att tjäna pengar. Den sociala gemenskap som ett arbete innebär är vitalt för sammanhållningen och för att bekämpa klyftor i samhället. Ett jobb stärker individens självkänsla och öppnar upp för personlig utveckling. Därför insisterar vi på att sätta arbetslinjen i främsta rummet (AB, 9/6)

Vikten av ett arbete och arbetets fördelar för den enskilda individen i relation till arbetslinjen framställs i detta citat med en hög grad av modalitet, detta utifrån ordval så som (låt mig vara) *tydlig*, *vitalt* (för sammanhållningen/bekämpa klyftor), *stärker* (självkänsla/personlig utveckling) och *insisterar* (på arbetslinjen). Förutom att citatet ger uttryck för en hög modalitet så förstärks rättfärdigandet också genom artikulation, vilket innebär att ledorden *arbete* och *jobb* sätts i relation till positivt laddade ord så som *social gemenskap*, *sammanhållning*, *självkänsla* och *personlig utveckling*. Genom artikulation försöker Engström förändra ledordens innebörd, så att orden *arbete* och *jobb* blir synonymt med exempelvis *gemenskap* och *personlig utveckling* istället för *bara en uppgift* eller *bara ett sätt att tjäna pengar*. På så sätt rättfärdigas också att regeringen valt att sätta arbetslinjen i främsta rummet då arbetslinjen lika gärna skulle ha kunnat beskrivas som en gemenskapslinje eller personligt utvecklande linje. Sammantaget av det som Engströms beskriver som *våra* (regeringens) *idéer* är att vikten av arbete för den enskilde individen inte kan ifrågasättas och således inte heller arbetslinjen då regeringen värnar om individens bästa.

I en nyhetsartikel i SvD presenteras Alliansens huvudsatsningar inför valet och utgör ett annat exempel på hur arbetslinjen kan framställas som personligt utvecklande och som en drivkraft för människor. I artikeln citeras Anders Flanking, dåvarande partisekreterare för Centerpartiet, han sätter arbetslinjen i relation till jobbskatteavdraget och menar att:

Jag tror att vi också måste bli ännu bättre på att se jobbskatteavdraget som en stor frihetsreform där människor har möjlighet att mer bestämma över sin vardag (SvD, 15/3).

När Flanking talar om att *människor* genom en stor *frihetsreform* (jobbskatteavdraget) får större *möjligheter* att *bestämma* över sin vardag så handlar det inte om att alla människor ska få del av denna frihetsreform. Även i detta exempel konstrueras en diskursiv gruppbildning genom uteslutning av 'den andre' och Flanking begränsar i citatet identitetsmöjligheterna för människor som grupp genom att utesluta de som inte påverkas av jobbskatteavdraget.

Gruppen människor blir här synonymt med personer som genom arbete påverkas av jobbskatteavdraget och utifrån det diskursiva gruppbildningsbegreppet konstrueras på detta sätt också en motsatsgrupp som huvudgruppen identifierar och konstruerar sig i förhållande till. Denna grupp, som torde utgöras av de som inte jobbar och således inte påverkas av jobbskatteavdraget döljs på detta sätt genom gruppbildningen. När Flanking beskriver arbetslinjen och jobbskatteavdraget som en *frihetsreform* för *människor* så döljs inte bara de som inte får ta del av reformen utan även eventuella skillnader i den förhållandevis stora gruppen människor som arbetar ignoreras i denna framställning. Citatet ger uttryck för att arbetslinjen och jobbskatteavdraget är en frihetsreform för *alla* (människor) och att alla i lika hög utsträckning kommer få ett ökat självbestämmande och mer makt över den egna vardagen.

5.3 Bestridande av arbetslinjen

Detta tema kan sägas utgöra en spegling av föregående då detta tema fokuserar på de förekommande argument från respektive tidning som bestrider arbetslinjens samtida politiska innebörd genom att föra fram negativa egenskaper och konsekvenser som tillskrivs begreppet. I det empiriska materialet har vi liksom i föregående tema identifierat fyra stycken underkategorier för de förekommande argumenten och dess framställning, vår avsikt är att analysera och problematisera denna framställning. Underkategorierna är; skrämsel om de andras politik (stupstocken), arbetslinjen som ekonomiskt ofördelaktig för privatperson, arbetslinjen som ekonomisk ofördelaktig för samhällsekonomin samt arbetslinjen som negativ för personligt välmående, misstänksamhet och straff för sjuka och arbetslösa. Varje underkategori kommer att redogöras separat under respektive rubrik och de kommer att analyseras med hjälp av diskursteorins begrepp gruppbildning och artikulation samt den kritiska diskursanalysens analysredskap transitivitet och modalitet.

Skrämsel för 'stupstocken'

Kritiska argument som faller inom ramen för denna kategori är vanligt förekommande. Innehållet handlar i stort om att framställa Alliansen och dess politik som ett skrämmande alternativ vars politik står för diverse negativa och hotfulla konsekvenser. Ofta kontrasteras den egna politiken mot Alliansens genom att exempelvis kalla sin egen politik för ansvarsfull jobbpolitik, utvecklande jobbpolitik eller genom att ge begreppet arbetslinje tillägg som 'vår' och 'fungerande', detta i relation till Alliansens jobbpolitik som benämns som hjärtlös, misstänksam eller som en 'stupstock'. Första citatet är hämtat från en debattartikel skriven av

Veronica Palm (S) med titeln ”Stupstocken ger inga nya jobb” vilken i sig utgör ett exempel på denna typ av kritik:

Arbetets betydelse är central, inte bara som grund för den egna försörjningen, utan också för att det bidrar till delaktighet i samhället och ett gott liv. Därför ingår också rätten aktiva insatser och i förlängningen också rätten till ett arbete som en central del av den rödgröna överenskommelsen kring en ny sjukförsäkring. Då krävs att man tar bort stupstocken och de stelbenta tidsgränserna och istället ser till varje människas möjligheter att komma tillbaka till arbete utifrån sina förutsättningar. Det är detta som vi Socialdemokrater menar med att ha en fungerande arbetslinje (AB 1/3).

I detta citat kontrasterar Palm Alliansens arbetsmarknadspolitik som hon likställer med *stupstocken och de stelbenta tidsgränserna* mot de rödgrönas arbetsmarknadspolitik som hon menar ser till *varje människas möjligheter*. En form av artikulation i detta citat uppstår också när Palm uttrycker att det Socialdemokraterna menar är en *fungerande arbetslinje* är just att se till *varje människas möjligheter att komma tillbaka till arbete utifrån sina förutsättningar*. I det omvända förhållandet blir Alliansens arbetslinje i och med denna artikulation synonymt med om/niddefinitionen att vara en *stupstock med stelbenta tidsgränser*. Palm uttrycker sig också på flera ställen med en hög grad av modalitet genom formuleringarna *arbetets betydelse är central och då krävs*. I slutet av citatet gör Palm också en tydlig åtskillnad mellan olika definitioner av en arbetslinje genom formuleringen *som vi Socialdemokrater menar med att ha en fungerande arbetslinje*. Detta kan tolkas som att det redan finns en aktör som tydligt fyllt begreppet med ett visst innehåll, och Palm måste därför tydliggöra sin och partiets egen definition med denna formulering.

Kommande citat är ett utdrag ur en ledare i AB skriven av signaturen HK. Skribenten refererar en TV-sänd partiledardebatt där de rödgröna pressade Alliansen hårt gällande deras hjärtlösa politik. Skribenten uttrycker medhåll i denna kritik genom att bland annat uttrycka sig på följande sätt:

Häri ligger regeringen Reinfeldts stora problem. Den förmår inte hantera den verklighet som den själv har skapat. Retoriken handlar om arbetslinje, sammanhållning och framtidstro. Men verkligheten innebär massarbetslöshet, växande orättvisor och ökat utanförskap. I dess kölvatten växer misstro och främlingsfientlighet. Sverige blir kallare (AB 18/9).

I citatet går att utläsa ett tydligt agentskap i form av Alliansregeringen och Fredrik Reinfeldt, något som framgår genom formuleringen *regeringen Reinfeldts stora problem*. Att det är

Reinfeldts regering som är agenten med ansvar för de konsekvenser som uppräknas blir också mycket tydligt med orden *den verklighet som den själv har skapat*. Skribenten använder sig sedan av artikulation för att beskriva de negativa konsekvenser som agentens handlade har givit upphov till. Detta då denne räknar upp dess retorik i termer av *arbetslinje, sammanhållning och framtidstro* och sedan sätter dessa termer i kontext genom att tillskriva betydelsen att *verkligheten innebär massarbetslöshet, växande orättvisor och ökat utanförskap*. Dessa konsekvenser tas ytterligare ett steg när skribenten uttrycker *i dess kölvatten växer misstro och främlingsfientlighet*. Genom att använda förstärkningsord som *växande orättvisor* och *ökat utanförskap* samt att avslutningsvis uttrycka att *Sverige blir kallare* framstår Alliansen som ett hotfullt alternativ.

Arbetslinjen som ekonomisk ofördelaktig för privatpersoner:

När arbetslinjen kritiseras av företrädare för det rödgröna samarbetet för att vara ekonomiskt ofördelaktig för individer handlar det främst om att den är ofördelaktig för arbetslösa, deltidsarbetande eller sjukskrivna individer. Kritiken handlar i mångt och mycket om att det är dessa 'svagare' grupper som får betala priset i form av exempelvis sänkt a-kassa för att kunna finansiera regeringens skattesänkningar. Denna typ av kritik exemplifieras på olika sätt i de tre citat som följer.

Detta första citat är hämtat från en debattartikel skriven av LO:s ordförande Wanja Lundby-Wedin. Hon ifrågasätter arbetslinjen som hon menar fungerat dåligt då både arbetslösheten och utanförskapet ökat:

Redan i valrörelsen 2006 frågade vi moderaterna på vilket sätt försämrad trygghet vid arbetslöshet skulle ge fler jobb. Hillevi Engström har fortfarande inget svar. Istället fortsätter hon att försvara de försämringar av trygghetssystemen som Moderaterna påstod skulle ge fler jobb, men så blev det inte! Däremot har vardagsekonomin för tusentals arbetslösa och deras familjer slagits i spillror (AB 1/2).

I citatet framställs Moderaterna som aktiva agenter som genom *försämringar av trygghetssystemen* påverkat deltagarna i form av arbetslösa och deras familjer och därmed har ansvaret för den negativa konsekvensen, att *vardagsekonomin slagits i spillror*. Lundby-Wedin trycker hårt på Moderaternas ansvar i processen och försöker förtydliga sambandet genom formuleringen *redan 2006 frågade vi moderaterna* och *Hillevi Engström har fortfarande inget svar*. Med dessa formuleringar gör Lundby-Wedin det tydligt att Moderaterna haft god tid på sig att åtgärda dessa konsekvenser men trots detta inte gjort så.

Den diskursiva gruppbildning som sker i citatet är en grupp bestående av *arbetslösa och deras familjer*. Gruppens möjligheter och egenskaper reduceras i detta citat genom att de enda egenskaper som lyfts fram som viktiga och centrala är just den ekonomiska situationen och utsattheten medan andra identifikationer utesluts. Gruppen framställs med detta som enhetlig där alla arbetslösa med familj har en ekonomi som slagits i spillror.

Detta citat kommer från Miljöpartiets före detta språkrör Maria Wetterstrand och är hämtad från en ledarartikel i AB som skriven av signaturen HK (artikeln har även använts i kategorin ovan). I artikeln utgår HK från en TV-sänd partiledardebatt där han menar att oppositionen pressade Alliansregeringen med otaliga exempel på den hjärtlöshet som alliansens politik står för:

Det här är baksidan av er idé om att det ska löna sig att arbeta, för det betyder i själva verket att det ska kosta att vara sjuk eller arbetslös (AB 18/9).

Citatet kan ses som en mental process och handling från Alliansregeringen som kommer till uttryck i form av orden *er idé*. I citatet framgår att idén om att det ska *löna sig att arbeta* även innebär att det kommer att *kosta* att vara sjuk eller arbetslös. Alliansregeringen framställs som agenten som handlar och de deltagare som påverkas av handlingen är de sjuka eller arbetslösa som kommer att drabbas ekonomiskt. Vid användande av begreppet diskursiv gruppbildning framgår en tydlig grupp, *sjuka* och *arbetslösa* individer. Wetterstrand konstituerar denna grupp genom att lyfta fram att det som identifierar och särskiljer denna grupp från 'den andre' är att arbetslinjen kommer bli särskilt kostsam ekonomiskt för denna grupp. Konstruktionen har även effekten att gruppen framställs som homogen där de eventuella skillnaderna inom gruppen ignoreras. Detta blir också en tydlig vi mot dem konstruktion där Wetterstrand framhåller sjuka och arbetslösa som tydligt underlägsna och utsatta i jämförelse med arbetande individer.

Det sista exemplet är ett utdrag ur en debattartikel i SvD där LO:s kommunikationschef Marie Linder skriver en replik på en borgerlig debattartikel som kritiserat LO:s affischer:

Yvonne Stein tycker att LO:s affischer är obehagliga. Vi tycker att regeringens politik är obehaglig. Med förevändningen att de förespråkar arbetslinjen har alliansregeringen fört en oerhört tuff politik mot sjuka och arbetslösa. De skattelättnader som genomförts har framför allt kommit högavlönade och dem med förmögenheter till del (SvD 27/8).

I citatet framförs kritiken mot den ekonomiska orättvisan som följer arbetslinjen på ett lite annorlunda sätt. Här nämns först och främst att Alliansregeringen fört en *oerhört tuff politik*

mot sjuka och arbetslösa, i nästa sats nämns de *högavlönade* och de med *förmögenheter* som de som framför allt fått ta del av och därmed tjänat ekonomiskt på skattelättnaderna. Alliansregeringen får även här rollen som agent som utfört en handling som lett till negativa konsekvenser för deltagarna i form av gruppen sjuka och arbetslösa. Dock framträder det i detta fall också en tydlig grupp som fått ta del av positiva konsekvenser till följd av handlingen, de *högavlönade* och de med *förmögenheter*. Två diskursiva grupper konstrueras där den ena gruppen utgörs av sjuka och arbetslösa som identifieras och har den gemensamma nämnaren att de blivit utsatta för *en oerhört tuff politik*, den andra gruppen utgörs av förmögna och högavlönade personer som gynnats av politiken. Dessa två grupper får sägas utgöra motpoler av varandra vilket gör att en stor andel människor lämnas utanför denna diskurs och därmed utesluts, nämligen lönearbetande människor med låg eller medelhög inkomst. Detta blir en tydlig form av gruppbildning där vissa grupper helt utesluts för att konstituera och lyfta fram andra i politiska syften.

Arbetslinjen som ekonomiskt ofördelaktig för samhällsekonomin

När rödgröna företrädare argumenterar för att den arbetslinje som Alliansen förespråkar har en negativ påverkan för samhällsekonomin är huvudargumentet att arbetslösheten ökat i hög grad samt att lönenivåerna riskerar att sänkas på grund av jobbskatteavdraget. Detta exemplifieras bland annat i debattartikel i SvD skriven av Mona Sahlin, Wanja Lundby-Wedin och Thomas Östros (S) där de kritiserar och ifrågasätter regeringens jobbpolitik:

När regeringen pratar om att det ska löna sig bättre att arbeta innebär det i praktiken sänkta löner. När regeringen pratar om att återupprätta arbetslinjen innebär det i praktiken att arbetslösa ska leva i fattigdom... Valet på söndag är ett avgörande vägval. Ska vi utveckla den svenska samhällsmodellen – eller ska vi möta framtiden med sänkta löner, ökad otrygghet, större klyftor och begränsade livschanser för det stora flertalet? För oss Socialdemokrater är svaret enkelt. Vi tar ansvar för Sverige. Vi ska ta tillbaka oss till överskott i statsfinanserna. Vi ska komma tillrätta med den massarbetslöshet regeringen lämnar efter sig med investeringar i jobb och välfärd (SvD 14/9).

Detta citat präglas överlag av en genomgående hög grad av modalitet. Genom ordvalen *innebär, är ett avgörande vägval, vi ska ta tillbaka* och *vi ska komma tillrätta* visar skribenterna på en hög grad av bestämmande och säkerhet i påståendena. De deltagare som framgår i citatet är Socialdemokraterna och Alliansregeringen som är handlande agenter och väljarna blir de deltagare som påverkas av respektive agent. Alliansregeringen utmålas som en agent som står för negativa konsekvenser för deltagarna i form av exempelvis *sänkta löner*,

arbetslösa ska leva i fattigdom och massarbetslöshet. Socialdemokraterna å andra sidan framställs som en agent som står för positiva konsekvenser och utveckling i form av exempelvis att *utveckla den svenska välfärdsmodellen, vi ska komma tillrätta med massarbetslösheten* och *vi tar ansvar*. Skribenterna ställer i citatet en retorisk fråga till väljarna där de menar att det är upp till just väljarna om de vill rösta på det alternativ och den agent (Alliansregeringen) som står för negativ utveckling och negativa konsekvenser med *begränsade livschanser*, eller om dem hellre vill ha det alternativ och den agent (Socialdemokraterna) som står för positiva konsekvenser och en god utveckling som *tar oss tillbaka till överskott i statsfinanserna* och kan *komma tillrätta med massarbetslösheten*. Detta citat är även intressant att se på genom begreppet artikulering. Inledningsvis jobbar skribenterna aktivt med att sätta olika element i relation till andra för att på detta sätt föra fram en viss bild eller förändra en betydelse. Skribenterna använder sig av Alliansregeringens deviser att *det ska löna sig bättre att arbeta* och *återupprätta arbetslinjen* för att göra dessa synonymt med *sänkta löner* och *arbetslösa ska leva i fattigdom*. När parollerna på detta vis sätts i relation till varandra görs ett försök att förändra dess innebörd.

Ett annat citat som exemplifierar denna kritik är hämtad från en debattartikel ur Aftonbladet skriven av Thomas Östros (S). Han skriver att kostnaden för Moderaternas misslyckande varit hög och vänder dessutom på Moderaternas devis 'att det ska löna sig att arbeta' genom att utveckla denna med tillägget att det 'också ska löna sig att ha arbetet':

Kostnaden för regeringens misslyckande med jobben är hög. Nu växer underskotten. Den borgerliga regeringen tog över ett budgetöverskott på 70 miljarder kronor. Enligt finansdepartementets egna siffror – som finansminister Anders Borg presenterade igår – så har detta överskott i år förvandlats till ett budgetunderskott på över 70 miljarder kronor (AB 18/2).

Även detta citat har en hög modalitet. Detta blir tydligt med orden *kostnaden är hög* och *nu växer underskotten*. En aspekt som ytterligare förstärker modaliteten är att Östros väljer att nämna att det är just *finansdepartementets egna siffror* och självaste *finansminister Anders Borg* som presenterar dessa, två stycken källor som avser att öka uttryckets trovärdighet. Agentskapet i detta citat uttalas på ett tydligt sätt där formuleringen *regeringens misslyckande* framhåller regeringen som en agent vars handling fått konsekvensen av *ett budgetunderskott på över 70 miljarder kronor*.

Arbetslinjen som negativt för personligt välmående, misstänksamhet och straff för sjuka och arbetslösa

De motargument mot arbetslinjens samtida politiska innebörd som faller inom ramen för denna kategori är motargument som också ges stort utrymme och är vanligt förekommande hos rödgröna företrädare. Kritiken handlar om att Alliansen och deras syn på och användande av arbetslinjen innebär en misstänksamhet mot enskilda individer där sjuka och arbetslösa individer behandlas omänskligt och straffas för att vara just sjuka eller arbetslösa. Kritiken pekar även på att Moderaternas innebörd av arbetslinjen i många fall direkt motverkar en ursprunglig tanke med arbetslinjen och att denna är direkt negativ för människors välmående. Ett utdrag som har fokus på misstänksamheten och den omänskliga behandlingen mot enskilda individer är hämtad från en artikel skriven av kolumnisten Lena Mellin men som AB även presenterar som en nyhetsartikel:

Nej, det är arbetslinjen som är regeringens stora problem. På pappret är den utmärkt. Arbete är grunden för allt välstånd, ju fler som jobbar desto bättre är det. Men alliansens närmast religiösa inställning till att få fler i arbete har fått dem att framstå som hårdhudade, nästan hjärtlösa. Den som är utan arbete ska betala högre a-kasseavgifter och få ut mindre än de fick när Socialdemokraterna regerade. De som är långtidssjuka ska visserligen inte betala mer. Men vid en rad kontrollstationer ska arbetsförmågan prövas, även för dem som betraktar sig som arbetsoförmögna. I teorin är allt det här bra. Men i verkligheten har enskilda individer kommit emellan (AB 28/3).

I detta citat konstaterar Mellin inledningsvis att det är arbetslinjen som är regeringens stora problem. Inte för att idén i grund och botten är felaktig, tvärtom menar Mellin när hon skriver *på pappret är den utmärkt*. Problemet är enligt Mellin att Moderaternas inställning gjort att de framstår som okänsliga och omänskliga. Mellin framställer Moderaterna som en aktiv agent med formuleringarna *arbetslinjen är regeringens stora problem, inställning till att få fler i arbete och den som är utan arbete ska betala*. Moderaterna utför en handling i form av en politik grundad på att fler ska arbeta, en inställning och politik som leder till konsekvenser för deltagarna i form av *högre a-kasseavgifter, arbetsförmågan prövas vid en rad kontrollstationer* samt att *enskilda individer kommer emellan*. I dessa konsekvenser går att utläsa en försämrad ekonomi, en misstänksamhet mot sjuka individer samt att enskilda individer riskerar att hamna i kläm och falla mellan stolar, de deltagarna som påverkas blir i detta fall *den som är utan arbete, långtidssjuka och arbetsoförmögna*. Den grupp som Mellin i detta citat för fram och konstituerar är gruppen av personer utan arbete och långtidssjuka. I detta citat blir nämnda grupp identifierade genom att Mellin inledningsvis skriver att Alliansen framstår som hårdhudade och nästan hjärtlösa, då Alliansen är agenten som handlar och därmed påverkar deltagarna så är det just mot deltagarna de uppträder *hårdhudat nästan*

hjärtlöst mot. Gruppen ses som en form av offer som blivit utsatta av Alliansens politik, det är denna bild som konstrueras, särskiljer och sätter gruppen i kontrast till andra grupper.

Nästa citat är ett utdrag ur en debattartikel från Aftonbladet skriven av Veronica Palm (S). Artikeln är en replik på debattartikel skriven av två företrädare för tankesmedjan Timbro som skriver att sjukförsäkringen fortfarande är för generös och att unga människor förtidspensioneras för att dölja arbetslöshet:

Den grundläggande tesen i artikeln är densamma som högerregeringen gick till val på 2006: Att människor frivilligt väljer att vara sjuka och leva på de allmänna försäkringarna i stället för att arbeta. Lösningen är att sänka ersättningarna generellt för sjuka och multisjuka. Detta är en mycket märklig människosyn, som jag absolut inte delar (AB 1/3).

Palm för i detta citat och artikeln i allmänhet fram kritik mot den syn på människor som hon menar högerregeringen står för, att människor frivilligt väljer att stanna hemma, vara sjuka och utnyttja sjukförsäkringen istället för att arbeta och göra rätt för sig. Palm skriver vidare att högerregeringen menar att den generella lösningen på detta problem är att *sänka ersättningarna för sjuka och multisjuka*. Den diskursiva gruppbildning som här sker är kring individer som är sjuka eller multisjuka och lever på ersättning från sjukförsäkringen. Den människosyn på denna grupp som framträder i resonemanget om man tar det ett steg längre, är att denna grupp människor genom det medvetna beslutet att välja att vara sjuka och leva på de allmänna försäkringarna också framställs som lata och oärliga. På detta sätt menar Palm att högerregeringen försöker konstruera, framställa och kontrastera denna grupp till andra grupper, en människosyn som hon tar tydligt avstånd ifrån.

Det kommande citatet är ett konkret exempel på hur de rödgröna menar att arbetslinjen faktiskt i själva verket i vissa fall motverkas av alliansens politik och hur den slår mot sjuka i samhället. Utdraget är hämtad från en nyhetsartikel i Aftonbladet som uppmärksammar ett TV-framträdande av Mona Sahlin och Ylva Johansson (S) där de presenterar ett nytt förslag till sjukförsäkring. Med sig har de överläkaren Jörg Teichert som ska utgöra ett exempel för hur Alliansregeringens politik slår mot sjuka individer:

Överläkare Jörg Teichert fick en stroke 2003, är delvis förlamad och jobbar sedan en tid tillbaka bara 75 procent som överläkare... Han behöver därför sjukbidrag på 25 procent men Försäkringskassan vägrar ge honom sjukpenning – och uppmanar honom att säga upp sig och söka ett heltidsjobb på Samhall. Mona Sahlin berättar att Jörg Teichert därför är ett utmärkt exempel på hur regeringens politik slår mot de svaga och sjuka – och även motverkar arbetslinjen. –

Regeringen har försämrat villkoren för de sjuka. Bakom varje siffra finns en människa och en av de människorna sitter här i dag, sade Mona Sahlin och nickade åt Jörg Teichert (AB 3/9).

I detta citat utmålas Alliansregeringen som en tydlig agent vars handlingar ger direkt negativa konsekvenser för de deltagare som påverkas. I detta fall blir den deltagare som påverkas extra synlig och tydlig då det är en verklig fysisk person. Rollfördelningen blir tydlig genom formuleringen *Jörg Teichert är ett utmärkt exempel på hur regeringens politik slår mot de svaga och sjuka*. Handlingen av Alliansregeringen målas här till och med upp som en materiell eller fysisk handling gentemot deltagaren genom att använda ordet *slår*. Modaliteten genom citat är genomgående hög och framgår bland annat av formuleringarna *utmärkt exempel* och *regeringen har försämrat*. Modaliteten blir än högre av att uttalandet kommer från en högt uppsatt politiker som Mona Sahlin. Modaliteten blir inte heller svagare av att Jörg Teichert är läkare vilket får anses vara ett yrke med hög status i samhället, i citatet framgår dessutom tydligt att han är överläkare vilket gör honom till ett 'perfekt' exempel för Socialdemokraterna att föra fram sin politiska poäng. Inte nog med att regeringens politik *slår mot de sjuka och svaga*, till och med en överläkare kan drabbas. En fråga som väcks är om detta utspel fått samma genomslagskraft och tyngd om Jörg Teichert tillhört ett yrke med lägre status.

6. Slutsats

I detta kapitel avser vi att summera resultatet och analysen och presentera de slutsatser vi kunnat dra utifrån studien. Avsnittet avser också att återknyta till studiens syfte samt besvara våra frågeställningar. Syftet med denna studie har varit att analysera och problematisera hur begreppet arbetslinjen framställts i de rikstäckande tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet under valåret 2010 för att på så sätt öka förståelsen för begreppets samtida definitioner och politiska innebörder. I analysen och problematiseringen av studiens syfte använde vi oss av begrepp och analysredskap från diskursteorin och den kritiska diskursteorin. Begreppet flytande signifikant användes för att visa hur begreppet arbetslinjen utgjorde 'länken' mellan de olika diskurserna vari arbetslinjen framställdes i det empiriska materialet. Detta begrepp hade också funktionen att visa på hur de olika diskurserna och de olika aktörerna strävade efter att fixera och definiera begreppet. Gruppbildning som begrepp visade på hur aktörerna genom en diskursiv uteslutning av 'den andre' kunde begränsa läsarens identitetsmöjligheter och osynliggjorde eventuella skillnader som kan finnas inom den konstruerade gruppen. Detta skedde exempelvis genom att tala om människor med vanlig

lön eller arbetslösa som en enda homogen grupp vilket ignorerar andra sätt att tala om eller konstruera dessa grupper. Vi kunde också visa hur aktörerna genom artikulation försökte förändra identiteten och betydelsen av vissa nyckelord, exempelvis genom att sätta arbete i relation till gemenskap, sammanhållning och självkänsla. Alternativt genom att sätta jobbskatteavdraget (Alliansens) i relation till lägre löner, fattigdom och utsatthet. Syntaxanalys och dess underbegrepp transitivitet och modalitet användes för att tydliggöra och belysa olika aspekter av texternas meningsuppbyggnad och ordval. Transitiviteten visade hur aktörerna använde sig av agent och deltagarskap i artiklarna för att belysa händelser och handlingar ur sitt perspektiv och tillskriva ansvar för både negativa och positiva aspekter. Modalitet användes i huvudsak för att visa med vilken säkerhet och bestämdhet aktörerna gjorde sina uttalanden och hur detta kunde skilja sig mellan olika aktörer i deras försök att påverka eventuella mottagare.

Utifrån vår diskursanalytiska inläsning av artiklarna kunde vi i föregående kapitel visa att diskursen om arbetslinjen inte innefattar en diskussion om begreppets vara eller icke vara, ingen bestrider dess existens. Däremot visar studien att diskursen präglas av en politisk såväl som definitionsmissig laddning. Vi kunde även visa att det finns en skillnad i de olika aktörernas och skribenternas förhållningsätt till begreppet och dess innebörd på Aftonbladet och Svenska Dagbladet, något som vi menar utgör ett mönster inom diskursordningen. De bilder och definitioner av arbetslinjen som förmedlas skiljer sig åt i respektive tidning och styrs av vilken aktör som ligger bakom artikeln. Tidningarna har som tidigare nämnt en uttalad politisk åskådning där Aftonbladet är oberoende Socialdemokratiskt och Svenska Dagbladet är oberoende Moderat. Detta tar sig främst uttryck i respektive tidnings ledar- och kultursidor men vår uppfattning är att detta utifrån vår inläsning i viss mån också präglar de nyhetsartiklar som presenteras inom ramen för diskursordningen, dock inte med samma tydlighet. Debattsidorna utgör ett forum där olika politiska aktörer får komma till tals i båda tidningar. I dessa artiklar är det den egna aktörens eller det/dem aktören företräder vars bild och definition av begreppet som presenteras inom ramen för diskursordningen. I debattartiklarna är det främst partipolitiska aktörer för respektive block (Alliansen och det rödgröna samarbetet) som kommer till uttryck, men även organisationer, fackföreningar och tankesmedjor är tydliga aktörer på debattsidorna och som inom diskursordningen är att beakta som politiska aktörer alternativt aktörer med politiska intressen. Precis som ovan nämnt präglas de bilder och definitioner av arbetslinjen som förmedlas av vilken aktör som ligger bakom artikeln. När politiska företrädare för Alliansen och Svenska Dagbladet kultur- och

ledarskribenter framställer begreppet används det i högre utsträckning och i fler sammanhang. Arbetslinjen framställs som något positivt, självklart och synonymt med Alliansregeringen. Bilderna som förmedlas är bland annat att arbetslinjen är garanten för att det ska löna sig att arbeta, ökad drivkraft till arbete, goda statsfinanser, högre sysselsättning och att genom arbete uppnå ett personligt välmående. Bilden av de rödgrönas jobbpolitik om/niddefinieras ofta i denna framställning som en 'bidraglinje' och kontrasteras mot Alliansens arbetslinje. Detta kan jämföras med hur de rödgröna politikerna och ledarskribenterna på Aftonbladet använder och framställer begreppet. I deras framställning används inte arbetslinjen i samma utsträckning och med samma självförtroende. De använder i större utsträckning ordval som syftar till att motsvara begreppet (jobbfrågan, arbetsmarknadspolitik, jobbpolitik etc.) inom ramen för diskursordningen. De gånger begreppet används tydliggörs vems arbetslinje man pratar om, till exempel 'vår' eller 'Alliansens' arbetslinje. När den egna arbetslinjen beskrivs och definieras så görs detta i kontrast till Alliansens politik och sätts i relation till ord som exempelvis fungerande, ansvarsfull och utvecklande. När Alliansens arbetslinje beskrivs så tillskrivs den negativa egenskaper och aspekter så som exempelvis hjärtlöshet och misstänksamhet mot sjukskrivna och arbetslösa, något som här får ses som en artikulation och en form av om/niddefinition.

Bilderna och definitionerna som ges av arbetslinjen och hur den framställs säger något om vad vi det föregående kapitlet benämnt som ett 'tolkningsföreträde' av arbetslinjen. Ovan har vi beskrivit två olika framträdande förhållningssätt i framställningen av begreppet. Där ena typen av aktörer förmedlar en bild av arbetslinjen som något självklart, naturligt och kopplad till den egna politiken, medan den andra typen av aktörer definierar arbetslinjen i relation till andras politik och till och med undviker att använda begreppet. I vår tolkning har vi även vägt in bakgrunden för regeringsskiftet 2006 samt tidigare forskning. Petersson (2009) visar att utvecklingen som ägt rum gällande arbetsmarknadspolitiken sedan 1980-talet gradvis rört sig mot en återgång till en mer individualiserad analys av arbetslöshetens orsaker och problem vilket också präglat arbetsmarknadspolitiken i Europa i och med EU:s sysselsättningsstrategi som Johansson (2009) redogör för. Denna utveckling har legat i linje med Moderaternas nya riktning inför valet 2006 och även partiets traditionella värderingar. Samtidigt har utvecklingen gått i riktning från traditionellt Socialdemokratiska värderingar och deras aktiva arbetsmarknadspolitik. Detta menar vi sammantaget pekar mot att de förstnämnda aktörerna, i detta fall Alliansens företrädare delvis kunnat fixera arbetslinjens definition och betydelse inom ramen för den egna politiken. Vi anser att det finns tydlig koppling mellan arbetslinjens

definition och politiska innebörd valåret 2010 och Alliansregeringens politik. Inte minst utifrån att två av de identifierade diskurserna i diskursordningen, diskursen om (Alliansens) sjukförsäkringsreform och diskursen om (Alliansens) jobbskatteavdrag har en direkt koppling till Alliansregeringens implementering och definition av sin arbetslinje. Vi tolkar detta som en form av 'tolkningsföreträde' i relation till begreppet, och i förlängningen, en rätt att definiera arbetslinjen. Vilket som vi menar med stor sannolikhet också påverkat de olika skribenternas framställning och definition av begreppet i respektive tidning, därmed torde detta också prägla begreppets samtida politiska definition och innebörd.

Hur arbetslinjens politiska innebörd rättfärdigades eller bestreds i respektive tidningar under valåret 2010 visade vi i föregående kapitel utifrån fyra identifierade underkategorier i respektive tema (rättfärdiga och bestrida). Dessa underkategorier kan som tidigare nämnt sägas utgöra en spegling av varandra i denna framställning. Ett av de mest framträdande sätten att rättfärdiga och motivera arbetslinjens samtida politiska innebörd var genom 'skrämsel för de andras politik'. De rödgrönas (de andras) politik beskrevs som en bidragslinje och kontrasterades mot Alliansens arbetslinje, ett eventuellt regeringsskifte skulle ge negativa konsekvenser för hela samhället i form av till exempel höjda skatter och försämrad ekonomi. Arbetslinjen rättfärdigades också genom att framställas som ekonomiskt fördelaktig för privatpersoner och för samhällsekonomin. Devisen om att 'det ska löna sig att arbeta' användes flitigt både av politiker och skribenter och syftade till att de som arbetade skulle få mer pengar i plånboken varje månad och att öka drivkrafterna för dem som inte arbetade att ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. De rödgrönas 'bidragslinje' framställdes som en politik som istället skulle ge ökade kostnader för dem som arbetade och försätta dem som inte arbetade i utanförskap. Genom att arbetslinjen framställdes som en förutsättning för goda statsfinanser och som en politik som skulle leda till ökade sysselsättning i samhället rättfärdigades den också som ett samhällsekonomiskt fördelaktigt alternativ. En annan framträdande aspekt i arbetslinjens rättfärdigande var genom att den framställdes som personligt utvecklande och som en drivkraft för människor, genom arbetslinjen framhölls vikten av arbete som en garant för personligt välmående, gemenskap, sammanhållning och frihet.

Även i bestridandet av arbetslinjens (Alliansens) samtida politiska innebörd har 'skrämsel för de andras politik' (stupstocken) en framträdande roll. När arbetslinjen bestrids görs begreppet ofta synonymt med alliansregeringen. Innebörden av arbetslinjen och Alliansens användande av begreppet beskrivs som ett hotfullt alternativ som står för en känslökall och misstänksam

politik som straffar sjukskrivna och arbetslösa. De bestridande aktörerna ställer detta alternativ som i en del fall kallas för 'stupstocken' mot de rödgrönas politik som förs fram som ansvarsfull, utvecklande och fungerande. Den andra kategorin handlar om att Alliansens definition av arbetslinjen är negativ för sjuka och arbetslösa individer i form av att de förlorar ekonomiskt i och med sänkta ersättningar och bidrag. I bestridandet framhålls att denna grupp människor får betala och finansiera Alliansens jobbskatteavdrag som i synnerhet gynnar medel- och höginkomsttagare. Även den tredje kategorin av kritiska argument handlar om att arbetslinjen inte är ekonomiskt fördelaktig, i detta avseende för samhällsekonomin. Arbetslinjen bestrids till exempel genom att påpeka att arbetslösheten ökat under Alliansens styre, jobbskatteavdraget riskerar att dra ner lönenivåerna, samt att statsfinanserna gått från ett överskott till ett kraftigt underskott. Sista identifierade kategorin fokuserar på bestridande argument som handlar om enskilda individer som arbetslinjen har direkt negativa konsekvenser för. De som drabbas är även i detta fall sjukskrivna och arbetslösa som pekas ut och straffas för att vara just sjuka eller arbetslösa. I denna kategori ges en antydning om att arbetslinjen ger uttryck för en bakomliggande människosyn som menar på att det är ett aktivt val att vara sjuk eller arbetslös, som grundar sig i att dessa individer är lata och bekväma och väljer att leva på allmänna försäkringar. Vidare menar skribenterna från denna kategori att misstänksamheten också synliggörs genom exempelvis att arbetsförmågan ska kontrolleras vid åtskilliga tidpunkter och stationer.

Också i frågan om vilka grupper som utpekats i diskursen om arbetslinjen skiljer sig framställningen åt, i huvudsak beroende på vilken aktör det är som ligger bakom artikeln och om de rättfärdigar eller bestrider arbetslinjens politiska innebörd. När begreppet rättfärdigas lyfts framförallt de grupper som ur något hänseende har en vinning av arbetslinjen fram, vilket i denna kontext i synnerhet innefattar gruppen människor i arbete men även företagare och entreprenörer pekas ut. De som främst lyfts fram i denna framställning är de som ofta benämns som 'vanliga arbetare' och 'vanliga människor', exempelvis anges sjuksköterskor, vakmästare, LO-grupperna och människor med vanlig lön tillhöra denna grupp. Yrkesgrupper så som konsulter, ekonomer och jurister omnämns inte i vårt empiriska material utan i denna framställning finns ett tydligt fokus mot gruppen människor inom mer traditionella arbetaryrken. Vilka motsatsgrupperna är uttalas inte med samma tydlighet, till exempel så definieras inte vad en 'ovanlig arbetare' eller en 'ovanlig människa' är. Människor som är arbetslösa, sjukskrivna eller deltidsanställda omnämns och pekas inte alls ut i samma utsträckning. Däremot får dessa grupper ett betydligt större utrymme när arbetslinjens

politiska innebörd bestrids. När begreppet bestrids lyfts istället de grupper som påverkas negativt och förlorat på (Alliansregeringens) arbetslinje fram, vilka i denna framställning utgörs av exempelvis grupperna arbetslösa, sjukskrivna och deltidsanställda. I bestridandet av arbetslinjen används och pekas dessa grupper ut vid åtskilliga tillfällen för att tydliggöra sin egen politiska agenda. Grupperna beskrivs inte bara utifrån sin aktuella livssituation i form av att vara sjukskriven eller arbetslös, de ges dessutom ytterligare epitet och pekas ut som svaga och utsatta individer vars ekonomi är slagen i spillror, de har fallit mellan stolar, har svårt att komma tillbaka till arbetslivet och de får dessutom betala priset för att gruppen högavlönade och förmögna ska få det än bättre.

7. Diskussion

I denna studie har vi kunnat visa att frågan om arbetslinjen inte handlar om dess varande eller icke varande utan om hur den ska definieras och vad den ska innefatta, i detta avseende blir det istället av stor vikt att problematisera begreppets definition och innehåll. I diskursen om arbetslinjen har vi kunnat utskilja två läger, den ena sidan ställer sig kritiskt inställd till vad arbetslinjen är idag men bestrider samtidigt inte dess existens. Kritiken handlar istället om att man inte känner igen sig i begreppets nutida tappning som de menar symboliserar en kall, cynisk och hård politik som inte tar hänsyn till människors enskilda förutsättningar och slår extra hårt mot vilka de benämner som samhällets svaga. Det andra lägret å sin sida menar att det bara finns en arbetslinje och en innebörd av densamma. En arbetslinje som handlar om fler arbetade timmar, fler människor i arbete och ökade krav på de som står utanför arbetsmarknaden att ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Detta är något som ska ske genom incitamenten om att det ska löna sig att arbeta (jobbskatteavdrag) och genom åtstramningar i de allmänna försäkringarna (ex. sjukförsäkringsreformen) och i förlängningen ska leda till välfärd och goda statsfinanser. Vad som framgått i denna studie utifrån det empiriska materialet är att det under valåret 2010 fanns en tydlig koppling mellan arbetslinjens definition och innehåll och Alliansregeringens bedrivna politik. Vi menar att detta har gett dem en typ av 'tolkningsföreträdare' och en definitionsrätt av arbetslinjen vilket har präglat skribenterna och de politiska aktörerna i debatten och framställningen av arbetslinjen i Aftonbladet och Svenska Dagbladet. Detta måste också ses i ljuset av att Alliansen under denna tid och så även idag innehar regeringsmakten i samhället. De besitter således också makten att till exempel forma social- och arbetsmarknadspolitiken i relation till den egna definitionen av arbetslinjen och dess innehåll. Sett utifrån diskursanalysens

grundläggande antagande om att språket medverkar till att forma verkligheten väcks frågor om vad denna framställning i Aftonbladet och Svenska Dagbladet innebär ur ett samhällsperspektiv och för det sociala arbetet. Vad innebär det i förlängningen för diskursen om arbetslinjen om det finns en dominerande och delvis fixerad definition som i artiklarna främst rättfärdigas utifrån deviserna om att det ska löna sig att arbeta och att drivkrafterna för arbete måste ökas?

Att dessa deviser riktar sig mot två olika grupper i samhället framgår tydligt, den grupp som arbetar och som ska få mer pengar i plånboken samt den grupp som av olika anledningar inte arbetar och därför måste få ökade drivkrafter till arbete. Detta ska ske genom jobbskatteavdraget och sänkta ersättningsnivåer vilket kan ses som en form av 'morot' och 'piska' -resonemang. Moroten är således att det ska löna sig att arbeta i och med jobbskatteavdraget och piskan utgörs av krav på ökade drivkrafter och sänkta ersättningsnivåer. Vilka som ingår i den förstnämnda gruppen framgår tydligt; det är 'vanliga arbetare' och 'vanliga människor' vars arbete skall premieras genom bland annat sänkt inkomstskatt, ökad frihet och självbestämmande. Det definieras även vilka grupper som utgör dessa vanliga arbetare och människor, bland annat figurerar LO-grupperna, sjuksköterskor och vaktmästare som exempel. Motsatsgrupperna lyfts dock inte fram med samma tydlighet, vilka grupper det är vars drivkrafter till arbete som måste öka eller vad som definierar en 'ovanlig arbetare' och en 'ovanlig människa' uttrycks inte lika explicit. Dock menar vi att utifrån samma logik som konstruerar heltidsarbetande människor som vanliga borde det rimligtvis innebära att gruppen ovanliga arbetare utgörs av deltids- och visstidsanställda samt att gruppen ovanliga människor är de som är arbetslösa eller sjukskrivna. En rimlig tolkning är att det är dessa grupper vars drivkrafter till arbete måste öka, något som ska ske genom en kombination av att arbete premieras och genom åtstramningar i de allmänna försäkringarna. Vår tolkning är att dessa incitament bygger på ett synsätt om att människor aktivt väljer sin livssituation, exempelvis att vara sjuk eller arbetslös. Vi menar också att synsättet bygger på en föreställning om att den enskilda individens sjukdom eller arbetslöshet inte har sin grund i externa och opåverkbara faktorer, utan på grundval av individuella faktorer så som att dess drivkraft till arbete inte är tillräckligt hög eller att den enskilda individen i fråga är lat eller bekväm. Detta kan även sättas i relation till Peterssons (2009) resonemang om att det skett en gradvis återgång till en mer individualiserad syn på arbetslöshetens orsaker och problem där analysen av dessa gått från strukturella förklaringar till ett tydligare fokus på förklaringar kopplade till individens egna val och handlingar. Även Johansson (2009) beskriver en

liknande utveckling i Europa i och med EU:s sysselsättningsstrategi som syftar till att det ska finnas tydliga incitament till att det ska löna sig att arbeta samt att tydliggöra kopplingen mellan förmåner och motprestationer. Det individualiserade synsättet som vi menar att incitamenten och deviserna bygger på kan i viss utsträckning härledas till och tolkas utifrån den återgång och förändring i synen på arbetslöshetens orsaker och problem i Sverige och Europa som Petersson och Johansson beskriver.

Detta kan ytterligare problematiseras utifrån socialkonstruktionismens grundantagande om att det finns ett samband mellan sociala processer och kunskap. Den syn på världen vi har och den kunskap vi tror på skapas utifrån denna teoribildning i social interaktion där det pågår en ständig kamp gällande vad som är sant respektive falskt. Om Alliansens definition av arbetslinjen och dess innehåll som ovan nämnt delvis är fixerad, är det inte orimligt att också se på denna kamp som delvis avgjord. Vi menar att detta bör ses som en process där Alliansens definition i förlängningen kan komma att utvecklas till en vedertagen sanning, precis som dess tillhörande deviser och bakomliggande tankesätt. En utveckling som enligt samma teoribildning i förlängningen innebär att vissa handlingar blir otänkbara medan andra blir accepterade och naturliga när en viss kunskap eller världsbild blir allmänt erkänd och vedertagen i samhället.

Avslutningsvis menar vi att ett synsätt som ger uttryck för att vissa grupper av människor aktivt väljer att stå utanför arbetsmarknaden och aktivt väljer att vara sjukskrivna kan härledas till en människosyn och en världsbild som är en återgång till det Junestav (2004) beskriver som ett arbetslinjeperspektiv präglad utav kontroll och disciplinering. Även om man i framställningen och rättfärdigandet av arbetslinjen gör anspråk på att företräda ett självhjälpsideal där man genom samhällets förtjänst ska hjälpa människor att bli självförsörjande finns ett tydligt fokus på den enskilde individens ansvar och skyldigheter gällande sin egen situation och försörjning i samhället. Beskrivningarna av en bidragslinje och hoten om dess negativa konsekvenser ger också uttryck för det Junestav beskriver som ett moraliserande tankesätt där människor som erhåller bidrag eller understöd utan motprestation anses bli passiviserade. Junestav pekar också på att den definition och innehåll som arbetslinjen haft och i vilken kontext begreppet diskuterats har varit betydelsefullt för utvecklingen av det svenska socialförsäkringssystemet. En utveckling som i relation till Alliansregeringens definition av arbetslinjen och dess innehåll under de senaste mandatperioderna till exempel lett till åtstramningar i de allmänna försäkringarna (ex. sjukförsäkringsreformen). Vår tolkning är att detta också kan komma att få konsekvenser för

det sociala arbetets praktik, insatser och interventioner samt mötet mellan socialarbetare och brukare genom att arbetslinjens rådande definition genomsyrar och påverkar det svenska socialförsäkrings- och ersättningssystemen. För det sociala arbetets praktik kan detta också leda till att praktiken präglas av en högre grad av kontroll och disciplinering där fler individer exkluderas från de allmänna ersättningssystemen och istället tvingas ansöka om ekonomiskt bistånd. En annan följd av ökad kontroll och disciplinering kan också komma att innebära att det ställs högre krav och åläggas ett större ansvar på den enskilda individen att själv förändra sin livssituation. Mötet mellan socialarbetare och brukare riskerar då att påverkas i och med att socialarbetaren kan få ett mer begränsat handlingsutrymme och på så vis får en mer kontrollerande och disciplinerande roll. Något vi menar kan komma att påverka socialarbetarens syn på brukaren såväl som brukarens syn på sig själv.

8. Källförteckning/referenser

Bergström, Göran. Boréus, Kristina (2005) ”Diskursanalys” I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red), *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text – och diskursanalys*, s. 305-362. Lund: Studentlitteratur AB

Bergström, Göran. Boréus, Kristina (2005) ”Lingvistisk textanalys” I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red), *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text – och diskursanalys*, s. 263-303. Lund: Studentlitteratur AB

Bergström, Göran. Boréus, Kristina (2005) ”Samhällsvetenskaplig text - och diskursanalys” I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red), *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text – och diskursanalys*, s. 9-42. Lund: Studentlitteratur AB

Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken – För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB

Eriksson, Lena (2004) *Arbete till varje pris - Arbetslinjen i 1920-talets arbetslöshetspolitik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International

Furåker, Bengt (1986) *Stat och arbetsmarknad – Studier i svensk rörlighetspolitik*. Lund: Studentlitteratur AB

Grønmo, Sigmund (2004) *Metoder i samhällsvetenskap*. Malmö: Liber AB

Jacobsson, Katarina (2008) ”Den svårfångade kvaliteten”. I Sjöberg, Wästerfors (red), *Uppdrag: Forskning*, s.162-183. Malmö: Liber AB

Johansson, Håkan (2009) ”Den svenska arbetslinjen och EU:s sysselsättningsstrategi”. I Johansson & Hornemann Møller (red), *Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*, s. 201-223. Malmö: Liber AB

Junestav, Malin (2001) *Arbetslinjen i den svenska socialförsäkringsdebatten och lagstiftningen 1930-1955*. Uppsala: Universitetsförlaget

Junestav, Malin (2004) *Arbetslinjer i svensk socialpolitisk debatt och lagstiftning 1930-2001*. Uppsala: Uppsala University Library

Petersson, Jan (2009) ”Den aktiva arbetsmarknadspolitiken växer fram”. I Johansson & Hornemann Møller (red), *Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*, s. 87-110. Malmö: Liber AB

Pihlblad, Anders (2012) *Ett partis fall och uppgång – Berättelsen om de nya moderaterna*. Stockholm: Natur och Kultur

Socialdepartementet 2005: 91-631-7496-0. *Socialförsäkringsutredningen: Samtal om socialförsäkring Nr 4: Vad är arbetslinjen?* Stockholm: Socialdepartementet

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB

Internetkällor:

Davidsson, Tobias (2009) *Utanförskapandet – En diskursanalys av begreppet utanförskap*. Hämtat från internet: http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21071/1/gupea_2077_21071_1.pdf
Publicerad: 2009 Hämtad: 2012-03-06

Engberg, Fredrika (2011) *Arbetslinjen i det politiska samhället – En diskursanalys av riksdagsdebatten 2008-2011*. Hämtat från internet: <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:485789> Publicerad: 2012-01-31 Hämtad: 2012-03-06

Nationalencyklopedin, NE (2012) *Arbetslinjen*. Hämtad från internet: <http://www.ne.se.proxy.lnu.se/arbetslinjen> Hämtad: 2012-03-29

Nationalencyklopedin, NE (2012) *Epistemologi*. Hämtad från internet:
<http://www.ne.se.proxy.lnu.se/lang/kunskapsteori> Hämtad: 2012-04-04

Nationalencyklopedin, NE (2012) *Ontologi*. Hämtad från internet:
<http://www.ne.se.proxy.lnu.se/lang/ontologi> Hämtad: 2012-04-04

Tidningsutgivarna, TU (2011) *Svensk dagspress 2011 – Fakta om marknad och medier*.
Hämtad från internet:
http://www.tu.se/images/stories/Butiksmapp/TU_Svensk_Dagspress_2011.pdf Publicerad:
2011. Hämtad: 2012-03-14

Artiklar:

Alla artiklar är från 2010 (mellan 01/01-19/9) samt hämtade och utskrivna från Aftonbladet och Svenska Dagbladets artikelarkiv under tredje och fjärde april 2012.

”En ryska som städade trappen – det är arbetslinjen” – AB 11/1. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article6410200.ab>

”Riksdagskandidat i blåsväder på nätet” – SvD 11/1. Hämtad från:

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/riksdagskandidat-i-blasvader-pa-natet_4069071.svd

”Kacka i eget bo” – AB 12/1. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/kultur/article6413667.ab>

”Röda bäckklasor och mjuk snö” – AB 15/1. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/ingvarpersson/article6429945.ab>

”Bajsbråket” – AB 18/1. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article6442734.ab>

”Det humorlösa samhället är här” – SvD 29/1. Hämtad från:

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/det-humorlosa-samhallet-ar-har_4157789.svd

”(M) har satt 70 000 fler i utanförskap” – AB 1/2. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/politik/article6527103.ab>

”LO-medlemmar vinner visst på lägre skatter” – AB 9/2. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/varlden/article6571383.ab>

”Hög kostnad för för M:s misslyckande” – AB 18/2. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/politik/article6631339.ab>

”Arbetslinjen når inte ända fram” – SvD 25/2. Hämtad från:

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/arbetslinjen-nar-inte-anda-fram_4327351.svd

”Stupstocken ger inga nya jobb” – AB 1/3. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/article6700078.ab>

”Alliansen fokuserar på fyra områden i valrörelsen” – SvD 15/3. Hämtad från:

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/alliansen-fokuserar-pa-fyra-omraden-i-valrorelsen_4426781.svd

”Alliansen: Så ska vi vinna valet i höst” – AB 15/3. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/politik/article6779050.ab>

”Regeringen fortsätter svika de utförsäkrade” – AB 16/3. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/politik/article6787760.ab>

”Det fungerar inte i Sverige” – AB 19/3. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/ledare/article6804307.ab>

”Oppositionen hotar hushållens ekonomi” – AB 25/3. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/samhalle/article6837685.ab>

”Pensionärerna – fattiga och farliga” – AB 28/3. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/lenamellin/article6856454.ab>

”En budget som borde tysta larmklockorna” – SvD 16/4. Hämtad från:

http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/en-budget-som-borde-tysta-larmklockorna_4573561.svd

”Rödgröna fintar om sänkta löner” – AB 9/6. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/politik/article7271334.ab>

”I politikens lustiga hus” – SvD 5/7. Hämtad från:

http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/i-politikens-lustiga-hus_4952151.svd

”Nu kan vi själva göra mål” – SvD 19/7. Hämtad från:

http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/nu-kan-vi-sjalva-gora-mal_5009597.svd

”Sahlins jakt mot makten” – SvD 22/8. Hämtad från:

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/politik/valet2010/sahlins-jakt-mot-makten_5169745.svd

”Borg och Östros i kvällens debatt” – SvD 24/8. Hämtad från:

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/politik/valet2010/borg-och-ostros-i-kvallens-debatt_5185409.svd

”Regeringens politik är obehaglig” – SvD 27/8. Hämtad från:

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/regeringens-politik-ar-obeaglig_5205463.svd

”Mycket jobb kvar för alliansen” – SvD 3/9. Hämtad från:

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/politik/valet2010/mycket-jobb-kvar-for-alliansen_5243239.svd

”Sahlin gör utspel med SVT-läkaren” – AB 3/9. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/valet2010/article7722551.ab>

”S-toppar och LO: Jobbpolitiken går ut på att sänka löner” – SvD 14/9. Hämtad från:

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/s-toppar-och-lo-jobbpolitiken-gar-ut-pa-att-sanka-loner_5320203.svd

”Rödgröna tryckte på hjärtlösheten” – AB 18/9. Hämtad från:

<http://www.aftonbladet.se/ledare/article7806372.ab>

”Utan god ekonomi ingen välfärd” – SvD 18/9. Hämtad från:

http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/utan-god-ekonomi-ingen-god-valfard_5348881.svd

9. Bilagor

Arbetsfördelning, bilaga 1

Uppsatsarbetet inleddes med att vi tillsammans utformade en uppsatsidé som utvecklades till en problemformulering. I denna process inledde vi också vår forskningsgenomgång som tillsammans med problemformuleringen mynnade ut i ett första syfte och frågeställningar. Därefter upprättade vi en uppsatsplan för denna studie som genom grupphandledning och ytterligare inläsning i uppsatsämnet kom att vägleda oss i vårt vidare arbete. Arbetsfördelning har innefattat både gemensamt och enskilt arbete, lejonparten av denna studie har dock skrivits tillsammans vilket innefattar studiens första fyra kapitel, kapitel sex och kapitel sju. Inläsningen av forskningsgenomgången, teori- och metodlitteraturen har i viss utsträckning skett uppdelat och enskilt och sedan följts av diskussioner, reflektioner, synpunkter inför själva skrivandet. Studiens empiriska underlag utgörs av artiklar från tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet och arbetet med och inläsningen av empirin delades upp genom att vi gick igenom var sin tidnings artikelarkiv. Då vi enskilt fördjupade oss i artiklarna för var sin tidning innebar detta en tydlig ansvarsfördelning i det vidare arbetet med studiens resultat och analys. Resultatet och analysens ingress, inledande exempel och första tema författades tillsammans, de två avslutande teman arbetades fram separat för att effektivisera arbetet, dessa teman, precis som övriga kapitel och avsnitt bearbetades och arbetades sedan om gemensamt. Uppsatsens slutsats och diskussion författades gemensamt. Uppsatsarbetets avslutande arbetsmoment har delvis skett enskilt, också här för att tidseffektivisera arbetet som bestått i att gå tillbaka i studiens olika kapitel och avsnitt för att strukturera upp, bearbeta och göra ändringar. Avslutningsvis har vi korrekturläst det producerade materialet enskilt för att sedan gå igenom hela uppsatsen tillsammans. Den färdiga uppsatsen är i sin helhet ett resultat av gemensamt arbete och kan inte beskrivas på något annat vis än att det är bådads verk.